

Handläggare

Johanna Egerup
Ledningsstaben
johanna.egerup@havochvatten.se

Datum 2024-03-01

Dnr 2024-575

Regeringen

Klimat- och näringsdepartementet

Havs- och vattenmyndighetens budgetunderlag 2025–2027

Budgetunderlag lämnas till regeringen i enlighet med förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Havs- och vattenmyndigheten redovisar i budgetunderlaget förslag till anslagsnivåer, bemyndiganden och låneram m.m. I underlaget görs en bedömning av medelsbehovet under perioden 2025–2027.

Detta beslut har fattats av vikarierande generaldirektören Eva-Britt Eklöf Petrusson efter föredragning av verksamhetsutvecklaren Johanna Egerup. I den slutliga handläggningen av ärendet har även stabschefen Mariette Malm, avdelningscheferna Thomas Klein, Johan Kling, Mats Svensson, Niclas Törnell och Magnus Petzäll, kommunikationschefen Monica Forsell, personalchefen Ulrika Campbell samt ekonomichefen Henrik Nettelbrandt medverkat.

Eva-Britt Eklöf Petrusson

Johanna Egerup

Kopia till:

Ekonomistyrningsverket
Finansdepartementet
Riksdagens utredningstjänst
Riksrevisionen
Statskontoret
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

HAVS- OCH VATTENMYNDIGHETENS BUDGETUNDERLAG 2025–2027

Sammanfattande finansiering	3
Förslag till anslagsfinansiering	4
Utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård	4
Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	4
Anslag 1:2 Miljöövervakning mm	20
Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	25
Anslag 1:5 Miljöforskningsanslaget	29
Anslag 1:11 Havs- och vattenmiljöanslaget	30
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	45
Anslag 1:7 Ersättningar för viltskador	45
Avgifter	46
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras	46
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras	46
Övrigt	47
Investeringar och upplåning hos Riksgäldskontoret	47
Kreditutrymme	48
Räntekontokredit	48
Anslagssparande	48

Sammanfattande finansiering

Tabell 1: Sammanfattande finansiering 2025–2027 enligt prognos i Hermes samt myndighetens äskande.

	Utfall 2023 (tkr)	Prognos 2024 (tkr)	Beräkning 2025 (tkr)	Beräkning 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)
Anslag					
Utgiftsområde 20					
1:2 Miljöövervakning m.m. ap.3	110 497	113 700	172 000	197 700	197 700
1:2 Miljöövervakning m.m. ap.5	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
1:4 Sanering och återställning av sanerade områden ap.7	55 779	60 000	50 000	50 000	50 000
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap.7	935 039	1 101 565	1 451 565	1 451 565	1 451 565
1:15 Havs- och vattenmyndigheten ap.1	316 877	321 930	356 527	368 689	380 054
Utgiftsområde 23					
1:7 Ersättning för viltskador	15 666	20 000	20 000	20 000	20 000
Övriga intäkter som disponeras					
Bidrag	89 535	83 800	81 500	83 000	83 000
Summa	1 526 393	1 703 995	2 134 592	2 173 954	2 185 319

Förslag till anslagsfinansiering

Utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård

Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:15 för 2025–2027 anges i Tabell 2.
I Tabell 3 förtydligas föreslagen förstärkning för prioriterade områden.

Havs- och vattenmyndigheten behöver utöka förvaltningsanslaget för att bibehålla en miniminivå i relation till förvaltningens behov och lagkrav samt möta regeringens ambition i nedan utpekade prioriterade områden. Myndigheten föreslår att anslaget 1:15 Havs- och vattenmyndigheten tilldelas 356 527 tkr år 2025, 368 689 tkr år 2026, och 380 054 tkr år 2027, vilket är inkluderat föreslagna förstärkningar nedan.

Tabell 2: Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:15

Anslag 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	2024 Tilldelat (tkr)	2025 Förslag (tkr)	2026 Förslag (tkr)	2027 Förslag (tkr)
ap.1 Havs- och vattenmyndigheten (enligt Hermes)	321 930	315 577	323 239	329 704
<i>Föreslagen förstärkning</i>		40 950	45 450	50 350
Summa	321 930	356 527	368 689	380 054

Tabell 3: Förslag till förstärkning för prioriterade områden, årsarbetskrafter respektive motsvarande kostnad (tkr).

	2025		2026		2027	
	ÅA	Kostnad (tkr)	ÅA	Kostnad (tkr)	ÅA	Kostnad (tkr)
Reviderad kontrollförfordning	12	10 800	17	15 300	18	20 200*
Energiomställning	5	4 500	5	4 500	5	4 500
Vattenförsörjning	3	2 700	3	2 700	3	2 700
Effektivare åtgärdssamordning	8	7 200	8	7 200	8	7 200
Förvaltning av fiskresurserna	5	4 500	5	4 500	5	4 500
Globalt plastavtal	1	900	1	900	1	900
Nordsjösamarbete för havsplanering – Greater North Sea Basin Initiative	1,5	1 350	1,5	1 350	1,5	1 350
Cybersäkerhet	10	9 000	10	9 000	10	9 000
Summa	45,5	40 950	50,5	45 450	51,5	50 350

*Inkl. utrustning införandet av Remote Electronic Monitoring (REM) på fartyg 4 000 tkr.

Skälen för myndighetens äskande

Havs- och vattenmyndighetens uppdrag är långsiktigt och inom myndighetens ansvarsområde krävs fler komplexa insatser för att trygga en god miljö i våra sjöar, vattendrag och hav som en förutsättning för dess hållbara nyttjande. Den fördjupade utvärderingen av miljömålen visar att Sverige har långt kvar till att nå de flesta miljökvalitetsmålen. Gentemot uppföljningsåret 2030 är miljökvalitetsmålen som HaV har uppföljningsansvar för Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans och levande kust och skärgård samt Ingen övergödning inte uppnådda och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Den nationella bedömningen av havsmiljöns status enligt havsmiljöförordningen som myndigheten genomförde 2023 visar att miljötillståndet i de svenska haven inte är tillfredsställande. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av kvaliteten i vattenmiljön. Även om det görs mycket positivt åtgärdsarbete som ökar möjligheterna att nå de tre miljökvalitetsmålen på sikt tar det tid innan genomförda åtgärder leder till ett förbättrat miljötillstånd, eftersom återhämtningstiden i miljön är lång och olika typer av påverkan ökar eller tillkommer. Det krävs således ett fortsatt aktivt miljöarbete för att målen ska nås, vilket även inkluderar målen i Agenda 2030. Det innebär att Havs- och vattenmyndigheten som central myndighet behöver realisera kraftfulla insatser för att nå rena hav, sjöar och vattendrag vilket är nödvändigt för ekosystemen och resiliens mot klimatförändringar. Liksom att komma tillrätta med övergödning, miljögifter, nedskräpning och andra hot mot Sveriges sjöar, kuster och hav och på det sättet skapa förutsättningar för en blå och biobaserad cirkulär ekonomi där fisket är en viktig del.

Nedan redogör vi för områden där vi ser behov av en höjning av förvaltningsanslaget, tillfällig eller permanent, för att stärka Havs- och vattenmyndighetens bemanning så att myndigheten ska kunna fullgöra sitt uppdrag enligt myndighetens instruktion och annan relevant lagstiftning.

En stärkt bemanning är även en förutsättning för att säkerställa en ändamålsenlig och effektiv användning av övriga anslag såsom exempelvis 1:11 som används till åtgärder inom havs- och vattenmiljön.

Ett reviderat system för fiskerikontroll

EU:s reviderade kontrollförordning trädde ikraft den 9 januari 2024 och omfattar genomgripande förändringar i över 70 procent av befintligt regelverk. Majoriteten av ändringarna ska vara genomförda till januari 2026. Därtill finns delar som är förknippade med stora kostnader och behov av tillkommande verksamhetsutveckling som ska vara på plats innan utgången av 2027.

Den direktverkande EU-lagstiftningen har en stor påverkan på myndighetens uppdrag. För HaV:s del innebär uppdraget som övergripande ansvarig myndighet för den svenska fiskerikontrollen att tillkommande kontrollkrav, som inte hanteras av annan myndighet, åligger HaV.

Den reviderade förordningen omfattar helt nya kontrollverktyg, exempelvis införandet av Remote Electronic Monitoring (REM) med kameror och sensorer ombord på fartygen. Förordningen omfattar även en utvidgning av befintligt regelverk till att omfatta nya grupper, exempelvis tillkommer rapporteringsskyldighet för fritidsfiske, det ställs krav på positions- och

fångstrapportering för mindre fartyg med mera. Ytterligare en större förändring är ett EU-gemensamt arbetssätt och IT-system (Catch) för registrering, granskning och kontroll av dokumentation avseende importerade fiskeriprodukter. Samtliga av dessa förändringar åligger HaV. Avseende införandet av REM kvarstår att fastställa många bestämmelser nödvändiga för implementeringen och det är för närvarande oklart om det är myndigheten eller näringen som ska äga utrustningen.

Även myndighetens arbete med tillgänglighet, drift och support dygnet runt avseende verksamhetskritiska system måste säkerställas och utvecklas liksom att säkerställa en hållbar och långsiktig förvaltning av fiskerikontrollens IT-system.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med antal årsarbetare och årlig finansiering för åren 2025 till 2027 enligt följande tabell:

Tabell 4: Behov av utökad finansiering reviderad kontrollförordning 2025–2027.

	2025		2026		2027	
	ÅA	Kostnad (tkr)	ÅA	Kostnad (tkr)	ÅA	Kostnad (tkr)
Deltagande genomförandearbete	3	2 700	3	2 700	1	900
Implementering av beslutat regelverk	4	3 600	4	3 600	3	2700
Omhändertagande av utvidgat kontrollsystem	5	4 500	10	9 000	14	12 600
Utrustning REM	-	-	-	-	-	4 000
Summa	12	10 800	17	15 300	18	20 200

HaV bedömer, utifrån ovan angivna behov avseende reviderat system för fiskerikontroll, att en höjning av förvaltningsanslaget efter år 2027 behöver permanentas med 17 300 mkr. HaV förutsätter vidare att fortsatta utvecklingskostnader relaterade till ansvariga myndigheter inom fiskerikontroll efter år 2027, som till exempel vad gäller digitalisering, även i kommande programperioder kommer att omfattas av Europeiska Havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden.

I HaV:s pågående utveckling av fiskerikontrollen frigörs successivt kapacitet genom effektivisering främst driven av digital utveckling. Detta är dock inte tillräckligt utan mer resurser behöver tillföras i enlighet med behoven som uttrycks ovan.

Effekt av föreslagen finansiering

De utökade kontrollmöjligheterna, som följer av den reviderade kontrollförordningen, väntas leda till ökad regelefterlevnad och i förlängningen ökad hållbarhet i nyttjandet av fiskresurserna. Detta gäller särskilt centrala delar av regelverket i den gemensamma fiskeripolitiken som landningsskyldigheten och kravet på korrekt vägning och rapportering av fiskets landningar och då särskilt osorterade pelagiska fångster från Östersjön.

En utökning av kontrollsystemet med nya verktyg och nya grupper som omfattas innebär också väsentliga kostnadsökningar för både kontrollmyndigheter och berörda aktörer. Äskade budgetförstärkningar innebär att HaV kan driva implementeringsarbetet i nära dialog med berörda

aktörer och myndigheter för att säkerställa mesta möjliga förenkling i genomförandet i förhållande till näringen.

För HaV innebär den reviderade kontrollförordningen arbete med utredning och utveckling ur tre perspektiv:

1. Deltagande i EU-kommissionens genomförandearbete med ansvar för att driva den svenska linjen vad gäller preciseringarna av det beslutade regelverket.
2. Implementering av samtliga delar av det beslutade och preciserade regelverket i svensk fiskerikontroll i samråd med berörda aktörer och övriga myndigheter.
3. Över tid utförande av ett nytt, utökat kontrollsystem.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Som medlemsland har Sverige krav på sig att införa samtliga delar av det reviderade kontrollsystemet. Utan förstärkning till HaV är risken överhängande att införandet sker på ett sätt där nödvändig dialog och samråd med berörda aktörer blir lidande och att införandet sker på ett sätt som inte är hållbart för näringen.

Den förstärkning av kontrollsystemet som revideringen syftar till är nödvändig för ett långsiktigt hållbart nyttjande av fiskresurserna. Om svenskt genomförande brister riskerar vi fortsatta utmaningar när det gäller efterlevnad av till exempel landningsskyldigheten och kraven på korrekt rapportering av artsammansättning i till exempel osorterade pelagiska landningar från framförallt Östersjön. I förlängningen leder detta även till brister i data och underlag som senare nyttjas vidare vid beståndsuppskattningar och i andra vetenskapliga sammanhang.

Brister Sverige i implementeringen av regelverket riskerar Sverige dessutom att bli ett land där fiskenäringen väljer att landa i och transportera fångsterna igenom på grund av sämre kontroll och därmed minskad risk för upptäckt och sanktioner pga. överträdelser, så kallad "IUU-shopping".

Brister i svensk implementering innebär även risk att EU initierar överträdelseärenden mot Sverige.

Energiomställning

Energisektorn är en betydande användare av vatten, inte minst genom vattenkraften. Mer än 40 procent av alla vattendrag och två tredjedelar av Sveriges sjöareal regleras för kraftändamål. Även andra energislag och industri nyttjar kyl- och processvatten i stor mängd, till exempel kärnkraftverk och pappersmassaindustrin. Därutöver påverkar energisystemet och dess behov av råvaror många vattenförekomster genom olika utsläpp av kemiska ämnen. Utan rätt krav i villkoren i tillstånden kan energiomställningen leda till att varken vattenrelaterade miljömål eller åtaganden i EU:s miljödirektiv kan uppnås. Det är därför av stor vikt att myndigheten har resurser att delta i miljöprövningsärenden.

Myndigheten har en central roll i genomförandet av den nationella planen för moderna miljövillkor (NAP). Myndigheten deltar också i miljöprövningar som berör elintensiv industri. Genom

miljöprövningsprocessen går det att driva på implementeringen av vattenåtervinnings- och reningssystem, investeringar i tekniker för vattenbesparing samt anpassningar av verksamheten till de ekologiska förutsättningarna. Därigenom kan företag bidra till en hållbar vattenanvändning samtidigt som de upprätthåller sina egna produktionsmål. Det är nödvändigt att minimera överutnyttjandet av vattenresurserna och skydda vattendrag och sjöar från föroreningar och överuttag av vatten för att säkerställa att dessa ekosystem fortsätter att producera ekosystemtjänster och bidra till ekologisk balans.

För att stödja den gröna omställningen fokuserar HaV på vissa områden. Idag är prövningsprocesserna ofta långa med många kompletteringar. Det kan också saknas rättspraxis i vissa frågor vilket gör verksamhetsutövarna osäkra på vilket underlag som de bör ta fram. Flera sektorer, inklusive energisektorn, lyfter vattenfrågorna och beslutade miljökvalitetsnormer (MKN) som centrala frågor i prövningarna. Ökad tydlighet, att påskynda och effektivisera prövningsprocesserna är avgörande för att uppmuntra innovation, stimulera investeringar och påskynda den gröna omställningen. Genom deltagande i miljöprövningar kan myndigheten identifiera gap inom teknikutvecklingen, brister i tillämpningen av bästa möjliga teknik samt kunskapsluckor. HaV har därtill ett omfattande vägledningsansvar för omprövningen av vattenkraften (NAP) vilken har stor betydelse för energiomställningen genom vattenkraftens viktiga roll som reglerkraft.

Myndigheten får årligen in cirka 1 200 remisser från domstolar och andra myndigheter. Av resursskäl måste myndigheten prioritera bland dessa och endast delta i de mest angelägna prövningarna. Myndigheten har i medeltal enbart möjlighet att svara på cirka 10% av inkomna remisser. Under senare tid har miljöprövningar av vindkraftsparker till havs krävt allt större resurser från myndigheten. Dessa prövningar förväntas öka ytterligare under kommande år. HaV har en viktig roll i dessa prövningar genom att föra in krav på miljöhänsyn och stödja processen med havsplanering och kunskapen kring marina skyddade områden som grund. Myndigheten har också särskilt ansvar för att bevaka riksintresset för yrkesfiske, planerade vindkraftsparker berör eller påverkar ofta områden av intresse för yrkesfisket. Även prövningar av gruvverksamheter, vilka är viktiga komponenter i energiomställningen, har blivit betydligt fler och mer omfattande under senare år. Även när det gäller gruvverksamheter avser de största frågorna vattenverksamheter, utsläpp till vatten och miljökvalitetsnormer.

Myndigheten bistår också med vägledning utifrån sin föreskriftsrätt, till exempel inom vattenförvaltningen och vad gäller miljökvalitetsnormerna. Därigenom bidrar HaV till framväxten av miljövänliga teknologier och metoder. Erfarenheterna från miljöprövningarna kan utgöra inspel till forskningsfinansiärer inom områden som havs- och vattenförvaltning vilket bidrar till att utveckla olika skyddsåtgärder. Myndighetens arbete hjälper även till att adressera de utmaningar som klimatförändringar och överutnyttjande av vattenresurser kan medföra.

En ändamålsenlig statlig miljöövervakning i tillräcklig omfattning är avgörande för att sätta rätt miljökvalitetsnormer och besluta om villkor och därmed få rätt förutsättningar för verksamheterna.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med miljöprövningar och vattenresursförvaltning med fem (5) årsarbetskrafter per år från 2025 och framåt, vilket inkluderar förstärkning av utredarkompetens inom elsystem, vattenkraftsfrågor och juridik.

Effekt av föreslagen finansiering

Om myndigheten får ett förstärkt förvaltningsanslag inom miljöprövning och tillsynsområdet, kommer HaV i större utsträckning att kunna bidra till att förtydliga frågor i miljöprövningsprocesserna och identifiera behov av vägledning utifrån myndighetens föreskriftsrätt. Detta förväntas ge bättre förståelse för förväntade krav i miljöprövningarna. Genom att delta i fler prövningar kan myndigheten föra in kunskap och förståelse utifrån ett större geografiskt perspektiv i prövningarna, exempelvis utifrån havsplaneringen och havs- och vattenförvaltningen. Myndigheten kan också föra in ny kunskap i prövningarna och hjälpa verksamhetsutövarna genom att tydliggöra vilka underlag som behövs för en effektiv prövning och också stötta domstolarna med expertkompetens. Med mer resurser kan också HaV ta en större roll i genomförandet av den nationella planen för moderna miljövillkor, till exempel kan myndigheten bidra till effektivare samverkansprocesser och framtagande av kunskapsunderlag. Myndigheten kan även stärka tillsynsvägledningen så att tillsynen blir mer enhetlig nationellt.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Konsekvenserna av utebliven finansiering, med beaktande av det ansträngda budgetläget redan idag, är att myndigheten kommer att behöva prioritera ned och delta i färre miljöprövningar samt bidra med färre tillsynsvägledningar än vad som görs idag. Detta leder till att HaV:s expertkompetens uteblir och att miljöprövningsprocessen blir ännu mer tidskrävande, mer kostsam och mindre förutsägbar för verksamhetsutövarna. Länsstyrelserna kommer inte kunna få stöd i samma omfattning som de kan få genom att HaV:s yttranden skapar vägledning på central nivå. HaV kommer också behöva prioritera ner tillsynsvägledning till länsstyrelserna inom vattenverksamhet och miljökvalitetsnormer. En ytterligare konsekvens blir att vägledning och den pådrivande funktionen i omprövningen av vattenkraften som myndigheten har, kommer att behöva prioriteras ned.

Vattenförsörjning

Vattenförsörjning är avgörande för flera viktiga frågor i samhället såsom energiomställningen, livsmedelsförsörjningen och den industriella utvecklingen. Vattenfrågan är central i den gröna omställningen och behöver komma in tydligare i de nationella diskussionerna. Med det ökade nyttjandet av vattenresurserna finns en risk att vattentillgången kommer att vara en begränsande faktor men också att ökat nyttjande leder till sämre vattenkvalitet. Underlag och information om vattenresurserna behöver sammanställas och digitaliseras för att bättre säkerställa goda vattenbalanser och väl avvägda bedömningar mellan olika nyttjanden. Det är också av stor betydelse att vi kan följa effekterna på vattenmiljöerna och vattenresurserna genom en god miljöövervakning. Dagens miljöövervakning är för begränsad för att effektivt kunna följa förändringar i tillgång och kvalitet på vattenresurserna.

Vatten är vårt viktigaste livsmedel. Sverige har goda förutsättningar för vattenförsörjning till dricksvatten och andra behov genom våra många sjöar, vattendrag och grundvatten. Samtidigt har vi tagit denna resurs allt för given och Sverige har inte förvaltat vattenresurserna på ett långsiktigt säkert och hållbart sätt. I vissa områden förekommer periodvis vattenbrist vilket sannolikt kommer bli mer frekvent i ett framtida klimat. Genom att det förekommer allt fler kemikalier i samhället sker en kontinuerlig spridning av kemiska ämnen och läkemedelsrester till

vattenmiljöerna. Tillgången på råvatten av rätt kvalitet och kvantitet försämrats kontinuerligt vilket ger ökade kostnader i dricksvattensystemet och ökar risken för människors hälsa och miljö. Tillgång på rent vatten till dricksvatten är en viktig säkerhetsfråga, vilket tydligt visas genom kriget i Ukraina. Även om den tekniska infrastrukturen kan byggas upp igen där kommer många källor till råvatten vara kraftigt förorenade. Vattenförsörjningens viktiga betydelse för totalförsvaret tas upp i propositionen Totalförsvaret (prop. 2020/21:30), både i anknytning till dricksvatten och till livsmedelberedskap.

Under kommande år ska EU:s dricksvattendirektiv implementeras i svensk lagstiftning med bland annat nya krav på riskhanteringsåtgärder. HaV har en viktig roll i vattenförsörjningen, från uttag av råvatten till returvatten genom avloppssystemet till mottagande vattenmiljö. Det är viktigt att det finns en vattenresursplanering utifrån principerna av en integrerad vattenresursförvaltning och att viktiga vattenresurser skyddas. Om de fysiska åtgärderna samordnas i avrinningsområdena kommer det också stärka robustheten i vattenförsörjningssystemet.

HaV har en viktig roll i arbetet med vattenresurshushållning, inte minst utifrån de regeringsuppdrag som myndigheten har fått av regeringen under 2024 och som kommer att genomföras till och med 2026. Det gäller bland annat ett uppdrag om kartläggning av vattenbalanser i samarbete med andra myndigheter, vilket också är viktigt för att säkerställa ekologiskt hållbar vattenförsörjning. Även inom detta område finns stort värde av underlag och information om vattenresurserna och dessa behöver sammanställas och digitaliseras för att skapa bättre beslutsunderlag och underlätta i prövningar av olika verksamheter. Under 2023 har myndigheten fått ett nytt tillsynsvägledningsansvar i frågor om tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster (LAV). HaV har fått denna arbetsuppgift utan medföljande finansiering. Konsekvenserna av detta är att andra arbetsuppgifter inom de tillsynsvägledande områdena måste prioriteras ner.

Det räcker inte bara med god tillgång på vatten utan även att vattnet håller en god kvalitet. Trots begränsad miljöövervakning ser myndigheten att nya kemikalier når yt- och grundvatten. PFAS är vår tids DDT eller PCB och HaV har under 2023 stöttat Kemikalieinspektionens förslag till EU, tillsammans med myndigheter i fyra andra länder, att begränsa användningen av drygt 10 000 PFAS-kemikalier. HaV avser förstärka sitt arbete kopplat till PFAS i samverkan med andra myndigheter under kommande år.

Den gröna omställningen, inte minst energiomställningen, innebär också att Sverige behöver säkra försörjningen av kritiska och strategiska råvaror. Bland dessa ingår flera kritiska mineraler som finns i svensk berggrund men som också medför risk för skadliga effekter på vattenmiljöerna vid brytning. Det finns risk för att fler vattenresurser blir förorenade och i större omfattning om det inte ställs tydliga krav i lagstiftningen och i samband med prövningar. HaV måste bistå i arbetet med framtagande av tydliga gränsvärden inom vattenförvaltningen för att bidra till effektiva och förutsägbara tillståndprocesser som säkerställer en god vattenkvalitet.

För att genomföra arbetet behöver myndigheten en stabil bemanning inom vattenförvaltning, dricksvattenförsörjning och miljöprövningar under kommande år. De nya regeringsuppdragen är mycket viktiga för arbetet med en säker och hållbar vattenförsörjning. Dagens resurser räcker dock inte till för att effektivt arbeta med hela myndighetens breda uppdrag kring vattenförsörjning. Myndigheten har därtill fått utökat vägledningsansvar och föreskriftsrätt till följd av implementeringen av dricksvattendirektivet, men till skillnad från andra myndigheter, utan

tillhörande finansiering. Konsekvenserna är att HaV måste prioritera ned annat vägledningsarbete, till exempel inom vattenförvaltningen, för att hantera de nya arbetsuppgifterna.

Föreslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med vattenförsörjning med tre (3) årsarbetskrafter per år från 2025 och framåt, varav två (2) årsarbetskrafter förstärker arbetet med vattenförsörjning utifrån myndighetens nya uppdrag samt en (1) årsarbetskraft för att stärka arbetet med miljöövervakning och kunskapsunderlag inom samma område.

Effekt av föreslagen finansiering

Genom en förstärkning av förvaltningsanslaget kommer myndigheten kunna stärka arbetet för en säker och hållbar vattenförsörjning. Arbete med vattenresurser kommer kunna utvecklas och beslutsunderlaget förbättras i avrinningsområdena vilket ger än säkrare och mer effektiv förvaltning.

Under kommande år behöver Sverige prioritera arbete både inom EU och nationellt för att ta fram mer kunskap om metoder för att minska och undvika utsläpp till vattenmiljön samt för att öka kunskapen om bakgrundshalter, biotillgänglighet och vattenmiljöernas känslighet för miljögifter. Detta är en förutsättning för att kunna utveckla gruvsektorn men också andra verksamheter som är nödvändiga för energiomställningen. Med föreslagen förstärkning kan HaV arbeta mer aktivt inom miljögiftsområdet och öka kapaciteten och skynda på arbetet med regelbunden översyn av bedömningsgrunder för miljögifter i vattenmiljöerna.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Vid utebliven satsning kommer myndigheten behöva prioritera hårdare i sin verksamhet. Myndigheten kommer inte kunna bidra i lika stor utsträckning med vägledning till länsstyrelserna och deltagande i miljöprovningar inom dricksvattenfrågor och hållbar vattenresursförvaltning. Vattenuttagen ökar, inte minst i jordbruket, och det finns risk att det blir regionala och lokala skillnader gällande hur man hanterar dessa frågor när HaV:s vägledning minskar och det finns risk att miljögifter sprids som påverkar dricksvattenkvaliteten negativt.

Utveckling av bedömningsgrunder för miljögifter i vatten kommer att gå långsammare vilket kommer att påverka miljöprovningsprocesserna. Detta i sin tur kan påverka elektrifieringen negativt liksom tillgången på kritiska mineral och metaller. Utan uppdaterade bedömningsgrunder finns det risk att det ställs onödigt höga krav eller alternativt att utsläpp leder till försämring av vattenresurserna. Med ökad efterfrågan på kritiska mineralråvaror kan nya ämnen bli aktuella som medför risker för vattenmiljön och där kunskapen om dess effekter är betydligt sämre kända. Det finns en betydande risk att myndigheten inte har resurser att möta dessa ökade behov.

Effektivare åtgärdssamordning i kust- och avrinningsområden

Vatten utgör en grundförutsättning för allt levande och måste förvaltas som den betydelsefulla strategiska resurs det är. I en komplex omvärld blir vattenresurserna allt viktigare, inte minst med tanke på det geopolitiska läget och de pågående klimatförändringarna som skapar nya

utmaningar. Utvärderingar av förvaltningen av våra vatten visar att nuvarande åtgärder och styrmodeller inte räcker för att säkerställa samhällets och miljöns samlade behov av tillräckliga mängder vatten, god vattenkvalitet och hållbara ekosystem nu och i framtiden. Havs- och vattenmyndigheten gör bedömningen att insatserna behöver samordnas och synkroniseras i större omfattning än idag, över förvaltningsnivåer såväl som över miljöproblem, för att komma tillrätta med detta. Genom att se på bredden av behov och möjligheter inom ett geografiskt område kan synergieffekter mellan olika verksamheter och åtgärder tas till vara, potentiella konflikter mellan intressen minskas samt göra bättre prioriteringar vad gäller åtgärder. Det blir sannolikt också kostnadseffektiviseringar genom att insatserna ger större miljönytta tillsammans än vad de kan göra var för sig. Havs- och vattenmyndigheten fick under 2023 ett regeringsuppdrag att verka för åtgärdssamordning per kust- och avrinningsområde. Detta uppdrag kommer bli viktigt för att samla aktörerna och åtgärdsarbetet utifrån olika förordningar i ett gemensamt arbete över förvaltnings- och miljöproblemsgränser.

Regeringen har under 2024 och framåt gjort en viktig satsning på restaurering av akvatiska miljöer något som kommer att bli en viktig del i åtgärdssamordningen per kust- och avrinningsområde. Arbetet med restaurering kommer samordnas med andra åtgärder för största möjliga effektivitet genom regeringsuppdraget kring åtgärdssamordning. Detta arbete kommer vara viktigt för att stärka biologisk mångfald, klimatanpassning och kolinlagring. Restaurering är också en viktig naturbaserad lösning för att hantera risker i vattenförsörjningen.

EU-kommissionen presenterade i juni 2022 ett förslag till en förordning om restaurering av natur. Förordningen sträcker sig fram till 2050 och kopplar till, och ska fungera i synergi med, befintlig lagstiftning och andra policies inom EU:s gröna giv och strategier för biologisk mångfald och klimatanpassning. Den omfattar bland annat bindande mål och tidsramar för att genomföra restaureringsåtgärder, skyldighet för medlemsländerna att ta fram nationella restaureringsplaner, att kartlägga de berörda ekosystemen och dess nuvarande tillstånd samt att följa upp effekterna av restaureringsåtgärder och övervaka ekosystemens tillstånd över tid. Förordningen är direktverkande och kommer troligen träda i kraft sommaren 2024.

Arbetet med invasiva främmande arter (IAS) blir alltmer utmanande med ett varmare klimat. Nya arter tillkommer varje år. För att restaurering och andra miljöåtgärder, såsom exempelvis våtmarker, inte ska bli potentiella platser för spridning av främmande och invasiva arter behöver IAS-arbetet förstärkas och koordineras med övrigt åtgärdsarbete. Riksrevisionen uppger i sin granskningsrapport, Statens insatser mot invasiva främmande arter RIR 2022:12 bedömningar från 2009, att Sverige har en kostnad mellan 1,6 och 5 miljarder kronor per år för invasiva arter.

Havs- och vattenmyndighetens analyser visar att det krävs betydande insatser för att Sverige ska leva upp till de juridiskt bindande kraven i EU-förordningar relaterade till akvatiska miljöer. Myndigheten ser behov av förbättrade kunskapsunderlag för att säkerställa var olika naturtyper finns och vilket tillstånd de är i, närmare analys av i vilken grad återställning av förlorad naturtypsareal är tekniskt och ekologiskt genomförbar, systematisk löpande övervakning av förekomsternas tillstånd samt metodutveckling för åtgärdsarbete och uppföljning. Dessa underlag och analyser är nödvändiga för att utarbeta den nationella restaureringsplanen som ska skickas till EU-kommissionen senast två år efter förordningens ikraftträdande. EU-kommissionen ska bedöma planen och dess synpunkter ska tas om hand. Den nationella restaureringsplanen behöver samordnas med annat åtgärdsarbete i varje kust- och avrinningsområde. Havs- och vattenmyndigheten ser att underlagen som ska tas fram för förordningen även kan ha andra

positiva effekter. Genom att ta fram välutvecklade planeringsunderlag kan insatser prioriteras bättre varigenom konflikter mellan olika intressen minskas, kostnadseffektiviteten ökar och planerbarheten i samhällsbyggandet underlättas. Med sådana planeringsunderlag på plats kan förordningen bidra till att accelerera den gröna omställningen genom att utgöra stöd till verksamhetsutövare och myndigheter vid prövning men också ge synergier med arbetet för klimatanpassning och mot extremväder. Samma underlag behövs också enligt havsmiljödirektivet, vattendirektivet och art- och habitatdirektivet och kan hjälpa Sverige i genomförandet av dessa, inte minst för att uppfylla kraven på löpande övervakning enligt art- och habitatdirektivet. Arbetet bedöms också ha positiva effekter på ekosystemtjänster såsom för dricksvatten, badvatten och livsmedelsförsörjning.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med åtgärdssamordning med fem (5) årsarbetskrafter per år från 2025 och framåt, varav tre (3) av tjänsterna för att stärka åtgärdsarbetet och två (2) tjänster för att utveckla kust- och avrinningsområdesvisa miljöövervakningsplaner. Satsningen kommer fokusera på att bygga upp åtgärdssamordning inom varje kust- och avrinningsområde inklusive prioriteringar och effektuppföljning men också utveckla miljöövervakningen per område och effektuppföljningen.

Myndigheten föreslår utifrån nu kända underlag och bedömningar och förutsatt att EU:s restaureringsförordning beslutas, att en satsning behövs med tre (3) årsarbetskrafter under perioden 2025–2027 för att ta fram den nationella restaureringsplanen och påbörja implementeringen av restaureringsförordningen i Sverige.

Effekter av föreslagen finansiering

Genom att samordna vattenfrågor mellan olika aktörer och förordningar inom Havs- och vattenmyndighetens ansvarsområden, kan myndigheten underlätta och koordinera åtgärdsarbetet i kust- och avrinningsområdena. Därigenom säkerställer HaV att myndigheten lägger insatserna där de gör som mest nytta för att nå de mål och åtaganden som Sverige förbundit sig till. En strategisk vattensamordning från källa till hav bedöms på ett kostnadseffektivt sätt kunna bidra till att miljö kvalitetsnormerna kan följas, underlätta vid miljöprövningar, minska genomförandeunderskottet i de olika miljödirektiven samt understödja genomförandet av kommande restaureringsförordning. Ett sådant angreppssätt bedöms därmed också kunna bidra till det hållbara samhällsbygget genom att stärka lokalt engagemang och företagande (landsbygdsutveckling) och samordnas med klimatanpassningsarbetet och tillämpningen av naturbaserade lösningar.

En satsning i samband med restaureringsförordningen leder till att Sverige är väl rustat för att omhänderta kommande behov i förordningen och att Sverige omhändertar miljöproblemet fysisk påverkan som är avgörande för att uppnå flera EU-direktiv. Med rätt koordinering med övrigt åtgärdsarbete kan denna satsning leda till att minska flera andra samhällsproblem såsom vattenbrist och översvämningar samt öka vattenmiljöernas ekosystemtjänster såsom rekreation, vattenrening, fiskresurser med mera.

Förutom nuvarande satsning på restaurering finns även ett stort behov att klimatanpassa vattenmiljöer. Idag är många vattendrag uppdelade i små geografiska områden vilket leder till små möjligheter för arter och livsmiljöer att anpassa sig till förändrade flöden och

vattentemperaturer. En utökad satsning för samordning av aktörer inom klimatarbetet kan också ses som en åtgärd inom klimatanpassning och klimatåtgärder eftersom restaurerade svämplan och ålgräsängar med mera leder till effektiv kolinlagring.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om satsningen på åtgärdssamordning uteblir är risken stor att samordningen mellan olika miljöproblem, förordningar och aktörer inte kommer att utvecklas i den takt som behövs för att uppnå varken miljömål eller såväl nuvarande som kommande EU-krav, till exempel genom kommande restaureringsförordning. Utan konkreta tidsatta åtgärdsplaner per kust- och avrinningsområde blir det svårt att prioritera ordningsföljden i åtgärdsarbetet och samordning med nationella planen för moderna miljövillkor samt säkerställa ett realistiskt genomförande av kommande restaureringsplan till 2030.

Utan föreslagen satsning kommer effektuppföljningen av fysiska miljöåtgärder även fortsättningsvis vara eftersatt på grund av resursbrist inom miljöövervakningen, vilket gör det svårt att bedöma vilka fysiska miljöåtgärder som är effektiva eller inte. Den finansiering som finns för miljöövervakning är avgörande för att bedöma förbättringar respektive försämringar i miljötillståndet, särskilt med beaktande av att effekterna i ekosystemen kan vara långsamma och inte uppenbara. HaV bedömer också att satsningen är viktig för att i god tid stoppa nya invasiva och främmande arter. Utan snabba insatser är det stor risk att samhällets kostnader ökar betydligt, när dessa arter sprider sig snabbt utom kontroll.

Förvaltning av fiskresurserna

En ekosystembaserad förvaltning av fiskresurserna är nödvändig för att skapa förutsättningar för ett långsiktigt hållbart nyttjande och för att kunna nå miljömålen. I Östersjön konstaterar vi att stora förändringar av ekosystemen sker och vi behöver en adaptiv förvaltning som kan anpassas. Samtidigt blir livsmedelsförsörjningen och fiskets bidrag till den allt viktigare ur ett beredskapsperspektiv.

I såväl genomförandet av nationell fiskförvaltning som i EU-arbetet och i internationella sammanhang sker en utveckling mot ekosystembaserad förvaltning. Av den EU-gemensamma fiskeripolitiken (GFP) framgår bland annat att en ekosystemansats ska användas i fiskeriförvaltningen för att säkerställa att fiskeverksamhetens negativa inverkan på ekosystemen minimeras samtidigt som de bidrar till livsmedelsförsörjningen. Nya utmaningar som påverkar fisket har tillkommit som en följd av ökad klimatpåverkan liksom påverkan från utbyggnaden av havsbaserad vindkraft. För förvaltning av migrerande arter mellan kust och utsjö krävs fortsatta insatser kring genetisk kartläggning och uppföljning för förbättrade förutsättningar för förvaltning av delbestånd. Myndigheten ser också att det förebyggande arbetet för att minimera bifångst av tumlare fortsatt kommer kräva stora insatser.

För flera fiskbestånd i Östersjön ser myndigheten en oroande utveckling och sedan flera år är riktat torskfiske förbjudet. För sill och strömming syns trender som innebär minskning i såväl antal som storlek och bestånden befinner sig på nivåer där det finns risker för den långsiktiga förmågan till rekrytering. Denna utveckling kan få stora konsekvenser för Sveriges beredningsindustri och livsmedelsförsörjning. HaV arbetar sedan 2022 med genomförandet av ett regeringsuppdrag att

på prov genomföra ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt med utflyttning av trålgränsen. Uppdraget har en bred ansats och ska bland annat analysera effekterna av fiskerirelaterade förvaltningsåtgärder såväl som påverkan från miljöfaktorer, vilket gör uppdraget mycket resurskrävande.

År 2019 fick Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att, tillsammans med Jordbruksverket, ta fram en gemensam strategi för yrkesfisket, fritidsfisket och vattenbruket för perioden 2021–2026. Genomförandet av handlingsplanerna är försenade på grund av bristande resurser. Arbetet har påbörjats för utveckling och fortsättning av nuvarande strategin efter 2026 inklusive nya åtgärder enligt handlingsplanerna. Samtidigt har regeringen annonserat utökat ansvar för myndigheten inom området vattenbruk vilket skulle medföra nya arbetsuppgifter. Kraven på uppföljning av sportfiske och fisketurism kommer att öka enligt den nya kontrollförfordningen vilket kräver mer arbete för myndigheten och utvecklat samarbete mellan berörda myndigheter.

Storbritanniens utträde ur EU innebär betydligt mer komplexa förhandlingar med flera gemensamma fiskbestånd att förvalta mellan parterna. Detta ställer krav på underlag från Havs- och vattenmyndigheten men även på deltagande i möten. En ytterligare konsekvens av Storbritanniens utträde ur EU är att de tidigare förhandlingarna mellan EU och Norge delas upp i två separata sammanhang. Detta kräver personella insatser från myndigheten. Genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken och ett regionalt arbetssätt ställer höga krav på insatser och på medlemsstaternas delaktighet. I detta sammanhang bör noteras att Sverige är ordförande i det regionala samarbetet för Västerhavet, Scheveningen, under hela 2024 där medarbetare på Havs- och vattenmyndigheten hanterar betydande delar av arbetet. Även kommande svenskt ordförandeskap i samarbetet för Östersjön, Baltfish, kommer att medföra mer arbete.

Föreslagen finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med förvaltning av fiskeresurser med fem (5) årsarbetskrafter från 2025 och framåt, varav en (1) årsarbetskraft för arbetet med regeringsuppdrag att på prov genomföra förvaltningsåtgärder som motsvarar en utflytt av trålgränsen, två (2) årsarbetskrafter för nationellt arbete och EU-arbete kopplat till fiskeregleringar och bevarandeåtgärder samt två (2) årsarbetskrafter, för att tillsammans med yrkesfisket, sportfisket och vattenbruket kunna genomföra de handlingsplaner som tagits fram inom strategin för framtidens fiske.

Effekter av föreslagen finansiering

Med föreslagen förstärkning kan myndigheten inom regeringsuppdraget förvaltningsåtgärder som motsvarar en utflytt av trålgränsen förstärka arbetet med uppföljning av försöket vilket är en nödvändighet för att utvärdera dess effekter på förvaltningen av våra fiskbestånd. Även samarbetet med involverade grannländer kan stärkas och utvecklas.

De gemensamt förvaltade bestånden och sämre förutsättningar för ökat nyttjande av dessa gör att förhandlingarna mellan Storbritannien, Norge och Sverige i Västerhavet har ökat i komplexitet och kräver mer analys och kunskapsunderlag. Myndigheten kommer med föreslagen förstärkning kunna stärka Sveriges deltagande vid EU-förhandlingar om fiskemöjligheter för den svenska fiskeflottan och bidra både till miljömålen såväl som att bidra till Sveriges livsmedelsförsörjning långsiktigt.

Med föreslagen förstärkning kan arbetet med den gemensamma strategin för framtidens fiske förbättras och genomförandet stärkas vilket gynnar svenskt yrkesfiske, sportfiske och fisketurism samt vattenbruk. Det skapar också bättre förutsättningar för Jordbruksverket att genomföra sina delar av strategin, och stödet till utveckling av hållbart nyttjande av Sveriges fiskeresurser.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Regeringsuppdraget om utflyttning av trålgränsen kräver omfattande kunskapsinhämtning och samrådsprocess och riskerar att inte kunna ha erforderliga resurser tillgängliga för ett bra genomförande och därmed inte heller för att utvärdera förvaltningseffekterna på sill- och strömmingsbestånden. HaV bedömer även att det kommer bli få svårt att genomföra prioriterade översyner av fiskeregleringar.

Det är viktigt att HaV fortsatt kan stötta förhandlingsarbetet både vad gäller Nordsjön och Östersjön. Kan myndigheten inte stötta förhandlingsarbetet i de redan mycket krävande förhandlingarna mellan EU, Storbritannien och Norge, så kan resultatet av förhandlingarna komma att missgynna Sverige och svenskt fiske. Redan idag är dessa förhandlingar sårbara, då de står och faller med ett fåtal medarbetare från myndigheten.

Om inte arbetet inom strategin för framtidens fiske förstärks så riskerar framtagna förslag till åtgärder i handlingsplanerna att försenas eller inte kunna genomföras. Framtagandet av en ny strategi försenas eller kommer inte att kunna genomföras. Redan idag har myndigheten svårt att möta de önskemål som finns hos avnämarna inom de tre fokusområdena som adresseras i strategin för framtidens fiske. Redan idag kan myndigheten inte prioritera arbetet inom vattenbruk, ett område varinom vi ser behov av förstärkning.

Myndigheten har i arbetet med ekosystembaserad förvaltning skapat förväntningar och engagemang på regional och lokal nivå inom yrkesfiske, sportfiske, fisketurism och vattenbruk, vilka inte kommer att kunna fullföljas. Myndigheten riskerar att viktiga förvaltningsbeslut som rör nationellt fiske samt åtgärder med nytta för miljön i hav och sötvatten inte kan genomföras eller beredas med relevant kunskap och delaktighet från intressenterna.

Arbetet med ett globalt avtal mot plastföroreningar

2022 påbörjades FN-förhandlingar för ett globalt avtal mot plastföroreningar. Ambitionen är att ta ett brett grepp för att skydda människors hälsa och miljön mot effekterna av plastföroreningar samt bidra till klimatomställningen och den biologiska mångfalden. Plast i våra hav är ett gränsöverskridande problem och problemet antas öka drastiskt om inte effektiva åtgärder genomförs. Bland annat kan tillverkningen av ny plast innebära att plastföroreningarna kan komma att öka med två tredjedelar. Nordiska ministerrådets anger i en rapport att med rätt åtgärder kan den felhanterade plasten minska med 90% och tillverkningen av ny plast kan minska med 30% fram till 2040.

Föroreningar av plast och kopplingen till andra allvarliga miljöproblem som utsläpp av växthusgaser och negativ påverkan på den biologiska mångfalden blir allt tydligare. I mars 2022 antog därför FN:s miljöförsamling (UNEA) en resolution om att inrätta en förhandlingskommitté som ska ta fram ett globalt avtal mot plastföroreningar. Förhandlingsprocessen förväntas pågå

2022–2025 och avtalet förväntas antas våren 2025. Havs- och vattenmyndigheten har ingått i den svenska delegationen för förhandlingarna. Avtalets antagande innebär startskottet för att påbörja genomförandet av avtalets delar, vilket HaV förutsätter kommer innebära en ökad arbetsbelastning för myndigheten. Åtgärderna kommer att stärka arbetet med att minska plastföroreningar såväl nationellt som globalt, på sikt kan det även bidra till att minska utsläpp av växthusgaser och förlust av biologisk mångfald.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med implementeringen av globala avtalet på nationell nivå inom åtgärdsprogrammet för havsmiljön för perioden 2025–2027 med en (1) årsarbetskraft.

Effekter av föreslagen finansiering

Med denna förstärkning kan myndigheten ta fram nationella handlingsplaner för plast och koordinera detta med övriga åtgärder i åtgärdsprogrammet för havsmiljön samt få till en koordinering med det regionala konventionsarbetet inom Helcom och Oskar. Sverige blir bättre rustade för att kunna genomföra avtalets delar med bäring på den akvatiska miljön. Ett ambitiöst genomförande av avtalet är av största vikt för Sverige då den svenska Bohuskusten är hårt drabbad av ilandflutet skräp och räknas till Europas mest nedskräpade stränder.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Vid utebliven finansiering blir Sverige sämre rustat att genomföra avtalet och synergier med andra relevanta havsmiljöregionala processer riskerar att utebli. Den snabba ökningen av plastföroreningar är ett allvarligt hot mot miljön och den hållbara utvecklingen. Kan inte denna förstärkning komma till stånd så kommer det att bli ett avsevärt sämre genomförande av nödvändiga åtgärder mot plast och utebliven koordinering och synergieffekter med det övriga åtgärdsprogrammet för havsmiljön. Sverige har varit drivande i arbetet med det globala avtalet mot plastföroreningar vilket gör det än mer viktigt att se till att Sverige även genomför avtalet på nationell nivå, vilket inte blir möjligt om inte denna satsning görs.

Nordsjösamarbete inom havsplanering – Greater North Sea Basin Initiative

Vid ministermötet den 21 november 2023 beslutade Nordsjöstaterna Belgien, Danmark, Frankrike, Tyskland, Irland, Nederländerna, Norge, Sverige och Storbritannien gemensamt om ett tätare samarbete. Olika intressen i Nordsjöregionen är sammankopplade och en lösning i en sektor eller i ett land kan ge positiva eller negativa effekter i annan sektor eller land, eller påverka den ekologiska balansen i Nordsjön. Därför behövs det gemensamma Greater North Sea Basin Initiative, GNSBI, för att koordinera och integrera havsplanering, förvaltningsprocesser och de olika sektorerna utifrån ett ekosystembaserat perspektiv. Samarbetet kommer att inkludera Nordsjöns energisamarbete, NSEC, och OSPAR, samt involverade länders departement och myndigheter. Samarbetet inom GNSBI består av sex integrerade arbetsområden.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet för att kunna stötta regeringskansliet och delta i Nordsjösamarbetet inom GNSBI med 1,5 årsarbetskrafter under perioden 2025–2027. Arbetet innefattar även ett djupare samarbete mellan berörda svenska myndigheter.

Effekter av föreslagen finansiering

Genom samarbetet kan samexistensfrågan mellan fiske och energiutvinning lyftas till havsbassängsnivå och bidra till en koordinerad havsplanering för att främja ett ekosystemperspektiv och hantera kumulativ påverkan i området. Förstärkningen gör det också möjligt att vara med och ansöka om gemensamma EU-medel som kan finansiera ett bredare samarbete i Nordsjöregionen.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Utan finansiering kan inte myndigheten stötta regeringskansliet i GNSBI-samarbetet och inte heller delta i de olika arbetsområdena eller delta i samarbetet med andra myndigheter. Samexistens mellan energiproduktion och fiske får därmed sämre förutsättningar.

Informations-, IT- och cybersäkerhet

Hotbilden vad gäller attacker och påverkan på myndighetens verksamhet och informationstillgångar fortsätter att eskalera. Risken för att bli utsatt tycks inte minska utan bedömningen är att myndigheten behöver hantera "det nya normala". Ytterligare höjningar av hotnivån är dessutom trolig vid ett klartecken av Sveriges NATO-medlemskap likt den gjorde i Finland när medlemskapet blev klart.

Havs- och vattenmyndigheten har bedrivit ett systematiskt säkerhetsarbete där myndigheten hela tiden prioriterat de viktigaste åtgärderna för att upprätthålla en så god säkerhet som möjligt.

Havs- och vattenmyndigheten ser dock att tempot behöver ökas ytterligare för att ligga i nivå med den bedömda hotbilden. De insatser som myndigheten ser behöver skyndas på handlar om tekniska åtgärder som till exempel segmentering av nätverk, bättre hantering av loggar och skydd för utpressningsprogram (ransomware), redundanta system och säkerhetskopiering. Det handlar också om att öva mer på att upptäcka, hantera och återställa system vid olika former av påverkan. Verksamheten behöver också förbättra och öva kontinuitetsplanering för scenarion där myndighetens IT-system inte finns tillgängliga.

För digitalisering och utvecklingsprojekt inom fiskerikontroll har det varit möjligt att använda medel från tidigare Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF), nuvarande Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF). Då övriga medel till förvaltning av dessa system inte varit tillräckliga har det lett till ett eftersatt systemunderhåll. Detta har byggt upp en så kallad teknisk skuld i myndighetens system som nu utgör ett allvarligt problem ur två aspekter: För det första blir konsekvenser av föråldrade system och tekniska komponenter att dessa riskerar att bli utan support och utgör då allvarliga sårbarheter som kan utnyttjas av den med onda avsikter som skaffar sig behörigheter i systemen och hotar verksamheten eller påverkar myndighetens informationstillgångar. Den andra aspekten är att gamla system och tekniska komponenter utgör

begränsningar i hur ny teknik kan användas. Ett stort åldersspann mellan gammal och ny teknik gör att funktioner inte kan utnyttjas på ett effektivt sätt på grund av brister i kompatibilitet. Kostnaderna för att ta fram och underhålla nya lösningar blir höga.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver utöka arbetet med informations-, IT- och cybersäkerhet med åtta (8) årsarbetskrafter under perioden 2025–2027 för att hantera föråldrade system och tekniska komponenter och arbeta bort den mest väsentliga delen av myndighetens tekniska skuld. Utöver detta behöver myndigheten två (2) årsarbetskrafter per år från 2025 och framåt för att stärka det systematiska säkerhetsarbetet.

Effekt av föreslagen finansiering

Satsningen kommer kunna ta hand om det mest väsentliga av den tekniska skulden för våra egenutvecklade system inom fiskerikontroll. Genom föreslagen satsning kan myndigheten även stärka säkerhetsarbetet, genomföra åtgärder som möter hotbilden, lägga upp och genomföra kris- och kontinuitetsövningar, samverka med andra myndigheter i säkerhetsfrågor med mera.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Myndigheten når inte erforderlig nivå på skydd och säkerhet inom områdena informations-, IT- och cybersäkerhet. Riskerna för påverkan på verksamheten genom till exempel cyberattacker kommer att ligga på en för hög nivå. Myndighetens förmåga att hantera och åtgärda följdverkningar av attacker och påverkan kommer inte vara tillräcklig.

En utebliven hantering av den tekniska skulden innebär inte bara en säkerhetsrisk utan påverkar också myndighetsutövningen inom området fiskerikontroll. Nödvändiga förändringar av IT-systemen för att tillmötesgå kraven i EU:s reviderade kontrollförordning försvåras ytterligare om den tekniska skulden i dessa system inte kan hanteras. Utvecklingstiden blir längre än tidsrymden som finns tillgänglig innan förändringarna enligt förordningen skall vara genomförda.

Anslag 1:2 Miljöövervakning mm

Havs- och vattenmyndigheten behöver utöka arbetet med miljöövervakning för att upprätthålla nuvarande nivå av kunskaps- och beslutsstöd till förvaltningen och uppfyllande av lagkrav samt för att möta behoven av miljöövervakning i föreslagna satsningar. Myndigheten föreslår att anslaget 1:2 Miljöövervakning tilldelas 175 700 tkr år 2025, 200 700 tkr år 2026, och 200 700 tkr år 2027.

Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:2 för 2025–2027 anges i Tabell 5.

I

Tabell 6 förtydligas föreslagna satsningar för prioriterade områden.

Tabell 5: Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:2 Miljöövervakning.

Anslag 1:2 Miljöövervakning mm	Tilldelat 2024 (tkr)	Förslag 2025 (tkr)	Förslag 2026 (tkr)	Förslag 2027 (tkr)
ap.3 Miljöövervakning mm, enligt hermes	113 700	123 700	123 700	123 700
<i>Förslagen förstärkning</i>				
<i>Utökat ansvar övervakning av miljögifter i akvatisk miljö*</i>		9 000	9 000	9 000
<i>Förstärkning av miljöövervakning i föreslagna satsningar</i>		40 000	65 000	65 000
ap.5 Bidrag till Swedish Water House	3 000	3 000	3 000	3 000
Summa	116 700	175 700	200 700	200 700

* Från och med 2025 tar HaV över ansvaret för den löpande övervakningen av miljögifter i akvatisk miljö från Naturvårdsverket. Naturvårdsverket har i sitt budgetunderlag reducerat sitt äskande med motsvarande summa.

Tabell 6: Förslag till förstärkningar av anslag 1:2 Miljöövervakning i föreslagna satsningar.

	Förslag 2025 (tkr)	Förslag 2026 (tkr)	Förslag 2027 (tkr)
Energiomställning	10 000	10 000	10 000
Vattenförsörjning	10 000	10 000	10 000
Effektivare åtgärdssamordning	15 000	35 000	35 000
Förvaltning av fiskresurser	5 000	10 000	10 000
Summa	40 000	65 000	65 000

Upprätthålla nuvarande nivå för miljöövervakning

Miljöövervakningen är en förutsättning för en hållbar förvaltning av biologisk mångfald, vatten- och fiskresurser och lägger grunden för planering, genomförande och uppföljning av både effektiva och kostnadseffektiva åtgärder. För att upprätthålla nuvarande övervakning användes under 2023 116 miljoner från 1:2-anslaget och ungefär 110 miljoner från anslag 1:11.

Enligt instruktion ansvarar Havs- och vattenmyndigheten för att *"i samråd med Naturvårdsverket fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljökvalitetsmålen och internationell rapportering och efter samråd med övriga berörda myndigheter och organisationer ansvara för genomförandet av miljöövervakningen samt beskriva och analysera miljötillståndet inom sitt ansvarsområde"*. Dessutom ska HaV *"verka för en hållbar förvaltning av fiskeresurserna och ansvara för att samla in grundläggande information om fiskbestånden samt fisket och annat nyttjande i sjöar, vattendrag och hav"*.

Det finns idag över 900 olika krav på insamling av akvatiska övervakningsdata bland annat i EU-direktiv och EU-förordningar, nationell lagstiftning, regionala konventioner och nationella miljömål. Övervakningen i dess tre olika former; kontrollerande, operativ och undersökande, ger underlag för statusklassning enligt direktiven, uppföljning av om vidtagna åtgärder ger resultat och när det gäller havsmiljödirektivet även underlag för bedömning av om miljökvalitetsnormerna följs. Därutöver utgör miljöinformationen viktiga underlag vid rapportering enligt flera EU-direktiv (art- och habitatdirektivet, vattendirektivet och havsmiljödirektivet) och vid annan internationell rapportering (OSPAR, Helcom, ICES, EEA och FN).

Sverige har med europeiska mått mycket goda vattentillgångar både i sötvatten och marina miljöer samt en lång kuststräcka. Detta ställer stora krav på både kvantitet, kvalitet och effektivitet i övervakningen av miljön. Det är emellertid HaV:s bedömning att dagens samlade svenska akvatiska miljöövervakning inte uppfyller kraven. Miljöövervakningen av hav, kust, sjöar, vattendrag och grundvatten brister idag i samtliga övervakningsformer. En omställning och effektivisering av svensk akvatisk övervakning är därför nödvändig vilket kräver tid och resurser.

Som nämnts i inledningen så används ungefär 110 miljoner kronor från anslag 1:11 för miljöövervakning, eftersom anslag 1:2 inte täcker den nödvändiga miniminivån av miljöövervakning. Anslag 1:11 finansierar bland annat datainsamling (DCF) enligt EU:s förordning 1999/2008, medfinansiering av EHFVF-finansierat DCF arbete, övervakning av bifångst av tumlare, övervakning kopplat till den Integrerade kalkningseffektuppföljningen (IKEU) samt datainsamling vad gäller marint skräp.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Konsekvensen av utebliven finansiering av miljöövervakning genom anslagen 1:2 och 1:11 på nuvarande nivå (totalt 116 + 110 miljoner) är att förvaltningen av havs-, vatten- och fiskeresursen får bristande beslutsunderlag. Vidare finns risken att Sverige inte uppfyller de krav som ställs enligt EU-rätten vilket i sin tur kan leda till formella överträdelseärenden, så kallade EU-piloter och böter.

Utökat ansvar gällande övervakning av miljögifter i akvatisk miljö

Från och med 2025 tar Havs- och vattenmyndigheten över ansvaret för den löpande övervakningen av miljögifter i akvatisk miljö från Naturvårdsverket. Detta innebär att ett belopp på 9 miljoner kronor har lagts till myndighetens äskande på anslaget 1:2. Naturvårdsverket har i sitt budgetunderlag reducerat sitt äskande med motsvarande summa.

Förstärkning av miljöövervakning utifrån föreslagna satsningar

Utifrån de föreslagna satsningarna på miljöövervakning som föreslås under 1:11-anslaget behövs även en förstärkning av miljöövervakningsanslaget för att uppfylla gällande krav och för nå politikens mål. Nedan redogör vi för områden där vi ser behov av en höjning av anslaget för miljöövervakning.

Energiomställning

En viktig del för att nå ett hållbart nyttjande av vattenresurserna i inlandsvatten och i havet är att geografiskt planera var verksamheter gör minst skada och för att kunna avväga nyttjandet mot behovet av hållbara ekosystem. Miljöövervakning bidrar med viktiga beslutsunderlag inom energiområdet; dels i revideringen av havsplanerna för att skapa ett utökat utrymme för mer energiutvinning till havs, dels i arbetet med att följa upp och analysera arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor. Likaså är verksamhetsutövare i behov av kommuners och myndigheters miljöinformation. En ändamålsenligt statlig miljöövervakning i tillräcklig omfattning är avgörande för att sätta rätt miljökvalitetsnormer och därmed få rätt förutsättningar för verksamheterna.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en förstärkning av anslag 1:2 på 10 000 tkr per år för perioden 2025–2027 för miljöövervakning inom energiområdet.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Konsekvensen av utebliven finansiering är sämre vägledning genom havsplanerna, kvalitetsbrister i fastställandet av miljökvalitetsnormer och brister i analys och uppföljning av vattenkraftens miljöanpassning.

Vattenförsörjning

I enlighet med dricksvattendirektivets krav innehåller förslaget till bestämmelser i vattenförvaltningsförordningen krav på övervakning. I dagsläget bedrivs inte övervakning av områden skyddade för uttag av dricksvatten i tillräcklig utsträckning. För att vattnet ska kunna hålla en god kvalitet behövs en utvecklad miljöövervakning som kan fånga upp förekomsten av kemikalier i yt- och grundvatten och bidra till en effektiv hantering av riskerna. Vidare behövs informationen som rör vattenresurserna digitaliseras för att bättre säkerställa goda vattenbalanser och väl avvägda bedömningar mellan olika nyttjanden i ett ändrat klimat. Här är det av stor betydelse att HaV kan följa effekterna på vattenmiljöerna och vattenresurserna genom en god miljöövervakning. Idag är den allt för begränsad för att effektivt kunna följa förändringarna.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en förstärkning av anslag 1:2 på 10 000 tkr per år för perioden 2025–2027 för miljöövervakning inom vattenförsörjningsområdet.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Konsekvenser av utebliven finansiering blir dels att myndigheten inte fullt ut kan uppfylla kraven på rapportering enligt dricksvattendirektivet. Vidare kommer det att saknas nödvändiga kunskapsunderlag för en hållbar vattenförsörjning i ett ändrat klimat.

Effektivare åtgärdssamordning – restaurering och invasiva främmande arter

I samband med införandet av EU-förordningen om restaurering av natur samt framtagande av en nationell restaureringsplan, kommer krav på att övervaka samt vidta åtgärder för att återställa både biologisk mångfald och livsmiljöer öka kraftigt. Bland annat ska medlemsstaterna ta fram referensarealer för att bedöma bevarandestatusen för de naturtyper som omfattas av art- och habitatdirektivet. Referensarealerna som är del av den rapportering som krävs inför nästa rapportering år 2025 är också grund för restaureringsmålen enligt EU förordningen. Sammantaget innebär detta en förändrad och utökad övervakningsinsats.

Spridningen av invasiva främmande arter förväntas öka med ett varmare klimat och under året har nya invasiva främmande arter tillkommit i Sveriges sjöar och vattendrag. Övervakning av invasiva främmande arter och möjliggörandet av tidig upptäckt är grunden för ett effektivt arbete mot invasiva främmande arter. Myndigheten behöver ytterligare medel för att förbättra övervakningen längs våra kuster och för att etablera övervakning i sötvatten.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en förstärkning av anslag 1:2 på 15 000 tkr för 2025, 35 000 tkr för 2026 och 35 000 tkr för 2027 för miljöövervakning inom restaurering och invasiva främmande arter.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Konsekvensen av utebliven finansiering blir att förvaltningens behov av kunskap och beslutsunderlag för en god restaurering inte kan mötas med risk för ett ineffektivt åtgärdsarbete. Det finns vidare risker för bristande uppfyllnad av krav i restaureringsförordningen som i förlängningen kan innebära att Sverige får överträdelseärenden från EU. Gällande invasiva främmande arter finns en risk att dessa upptäcks för sent för att effektiva åtgärder ska kunna sättas in.

Förvaltning av fiskresursen

För att uppfylla de krav som ställs i Havs- och vattenmyndighetens och Jordbruksverkets gemensamma strategi Framtidens fiske finns framför allt ett stort behov av att utöka övervakningen i kustzonen för att få en bättre täckning geografisk och över tid. Tillgång till högupplöst övervakningsdata är en förutsättning för en förbättrad regional förvaltning av fiskbestånden. Det är även angeläget med en utvecklad och mer högupplöst miljöövervakning för att kunna följa upp effekterna på fiskbestånden av förvaltningsåtgärder som motsvarar en utflytt av trålgränsen.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en förstärkning av anslag 1:2 på 5 000 tkr för 2025, 10 000 tkr för 2026 och 10 000 tkr för 2027 för miljöövervakning inom fiskförvaltning.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Konsekvensen av utebliven finansiering är bristande beståndsuppskattningar som leder till en sämre förvaltning av fiskresurserna vilket innebär sämre förutsättningar för ett hållbart nyttjande av fiskresurserna.

Bemyndigande för anslag 1:2 Miljöövervakning m.m.

Havs- och vattenmyndigheten föreslår ett bemyndigande enligt Tabell 7.

Tabell 7: Förslag till bemyndigande för anslag 1:2 Miljöövervakning, enligt rapportering i Hermes.

Anslag 1:2 Miljöövervakning mm	Utfall 2023 (tkr)	Prognos 2024 (tkr)	Beräkning 2025 (tkr)	Beräkning 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)
Ingående åtaganden	1 119	55 816	60 000		
+ Nya åtaganden	55 766	46 272	15 500		
- Infriade åtagande	1 069	42 088	15 500	30 000	30 000
- Varav infriande av utestående åtaganden			15 500	14 500	30 000
Utstående åtaganden vid året slut	55 816	60 000	60 000		
Tilldelad/föreslagen bemyndiganderam	60 000	60 000	60 000		

Den utökade bemyndiganderamen vi fick 2020 gav oss större möjligheter att skriva fleråriga överenskommelser och avtal, vilket har gynnat både oss och våra utförare och gjort att vi kunnat arbeta effektivare inom ramen för det tilldelade förvaltningsanslaget. För att säkra stabilitet och kvalitet i övervakningen strävar vi efter fleråriga åtaganden till våra utförare, vilket kräver ett relativt stort bemyndigande och långsiktighet i bemyndiganderamen.

Av Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2024 framgår att Havs- och vattenmyndigheten får utnyttja ett bemyndigande om maximalt 60 000 tkr för anslagspost, ap.3. Myndigheten föreslår en fortsatt bemyndiganderam på 60 000 tkr.

Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Myndigheten föreslår att Havs- och vattenmyndigheten totalt tilldelas 50 000 tkr per år för perioden 2025–2027 för arbete med vraksanering samt insamling och återvinning av fiskeredskap och fritidsbåtar.

Förslag till verksamhetens finansiering för anslag 1:4 för 2025–2027 anges i Tabell 8.

Tabell 8: Förslag till verksamhetens finansiering av anslag 1:4

Anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	2024 Tilldelat	2025 Förslag	2026 Förslag	2027 Förslag
ap.7 Sanering o återställ – sanering vrak (enligt Hermes)	60 000	25 000	25 000	25 000
Föreslagen förstärkning vrak		15 000	15 000	15 000
Föreslagen förstärkning återvinning av fiskeredskap och fritidsbåtar		10 000	10 000	10 000
Summa	60 000	50 000	50 000	50 000

Längs Sveriges kuster ligger hundratals vrak som innehåller miljöfarliga ämnen. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att samordna arbetet med undersökning och bärgning av miljöfarliga ämnen från vraken. Ett antal vrak har sanerats men många återstår. I ett regeringsuppdrag från 2022 har myndigheten i uppdrag att arbeta med insamling och återvinning av fritidsbåtar och fiskeredskap för att förbättra havsmiljön och minska spridningen av plast i akvatiska miljöer. I delredovisningen av uppdraget som gjordes den 1 september 2023 visar en kartläggning hur stort problemet med övergivna fritidsbåtar är ur ett livscykelperspektiv samt föreslag till åtgärder för att fler båtar ska återvinnas.

Anslagsposten får användas för att finansiera undersökningar och saneringar av vrak som är särskilt angelägna ut risksynpunkt. Dessutom fick under 2023 högst 20 000 tkr av tilldelade medel användas för att genomföra uppdrag om insamling och återvinning av fiskeredskap och fritidsbåtar. Detta uppdrag slutförs under 2024 men behoven kvarstår.

Vraksanering

I budgetunderlaget för 2018–2020 lyfte Havs- och vattenmyndigheten fram behovet av medel för vraksanering. Behovet beräknades till 25 000 tkr årligen under de kommande tio åren vilket regeringen hörsammade i budgetproposition 2017/18:1 med en satsning om 25 000 tkr per år fram till och med 2027. Myndigheten har dragit flera lärdomar av arbetet sen 2018 där prioritering av objekt för undersökning och bärgning av olja genomförs utifrån en särskild miljöriskbedömning för miljöfarliga vrak. Kostnaderna för sanering av miljöfarliga vrak skiljer sig starkt mellan olika vrak, till exempel djupet som vraket befinner sig på, typ av olja som återfinns i vraket samt de

olika krav som ställs på utredningar och in-situ förundersökningar. Myndigheten har sedan arbetet startade 2018 konstaterat att behovet av att utreda och sanera vrak överstiger det årliga anslaget inklusive utrymmet i bemyndiganderamen. De vrak som utgör den största miljörisken innehåller större volymer olja, har en typ av olja som är trögflytande och måste värmas innan den är pumpbar med kraftigare typ av pump samt befinner sig ofta på stora djup. Större djup ställer krav på användning av fjärrstyrda undervattensfarkoster, istället för humandykare. Kostnader för arbetsfartyg, personal och bränsle har också ökat över tid. Detta medför sammantaget högre kostnader för att tömma miljöfarliga vrak på olja, varför myndigheten önskar en anslagsförstärkning.

Havs- och vattenmyndigheten har en prioriteringslista som omfattar cirka 300 vrak som kan innehålla olja varav 30-talet vrak är klassade som akut miljöfarliga. Vraken återfinns från Strömstad på västkusten till Gävle på ostkusten. Förutom detta genomförs också undersökningar i ett dumpningsområde från andra världskriget för vrak, ca 30 nautiska mil väster om ön Måseskär på västkusten. Här återfinns 28 vrak i ett djupområde (180–250 meter) där vraken innehåller dumpade kemiska stridsmedel och de farliga och giftiga produkterna har spridit sig till fisk, skaldjur och till sedimentet i närområdet.

Inom ramen för anslaget planeras arbete med vraksanering för åren 2025–2027 enligt följande:

- Planerat arbete för 2025: Sanering av vraken Mundogas och Östanhav. Vraken ligger på stora djup vilket ställer höga krav på teknik och säkerhet. Mundogas har även en last av flytande ammoniak som ska saneras. Ammoniak verkar starkt övergödande om det läcker ut i den marina miljön.
- Planerat arbete för 2026–2027: Sanering av vraken Minde, Tilia och Onega. Ytterligare undersökningar av oljeförekomst och saneringsåtgärder av enskilda vrak kommer att föranleda ökade kostnader.

Förslagen finansiering

Myndigheten behöver förstärka arbetet med vraksanering med 15 000 tkr per år för perioden 2025–2027 för att säkerställa vraksaneringsplanen och dess utförande, inklusive genomförande av riskbedömningar, förundersökningar, analyser av juridiska aspekter, fördjupad miljöriskanalys samt saneringsmetodik.

Effekter av föreslagen finansiering

En förstärkning av anslaget innebär att fler vrak kommer kunna saneras och även omfatta mer komplicerade saneringar. Riskerna med dessa vrak ökar med tiden och därför bör en satsning göras inom detta område för att förhindra att riskerna ökar. Myndigheten ser även att det är viktigt att vidmakthålla den uppbyggda analys- och genomförandekapaciteten.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

En utebliven förstärkning av anslaget skulle innebära att de mest prioriterade vraken inte kan bli sanerade. Uppskattningsvis kommer färre vrak att kunna saneras per år. Detta innebär i sin tur att dessa vrak ligger kvar på havsbotten, utgör en akut miljöfara och kommer slutligen att läcka ut sitt miljöfarliga innehåll till havsmiljön med negativa miljömässiga och ekonomiska effekter på havsmiljön. Vissa av dessa vrak läcker redan olja episodiskt.

Insamling och återvinning av fiskeredskap och fritidsbåtar

Regeringsuppdraget om insamling och återvinning av förlorade fiskeredskap och fritidsbåtar har resulterat i skrotning av totalt cirka 500 övergivna fritidsbåtar samt insamling av cirka sju ton förlorade fiskeredskap och över fem kilometer nät och långrev. I en delredovisning från september 2023 presenteras hur stort problemet med övergivna fritidsbåtar är ur ett livscykelperspektiv samt förslag på åtgärder för att fler båtar ska kunna återvinnas. Åtgärder inkluderar ett långsiktigt återvinningssystem, tydligare befogenheter för kommuner att ta hand om fritidsbåtar, ett fritidsbåtsregister samt ett producentansvar för fritidsbåtar. I redovisningen konstaterades det att det finns uppemot 400 000 uttjänta och övergivna fritidsbåtar i Sverige som är i behov av att omhändertas för återvinning. För de flesta av dessa finns inte någon känd ägare.

HaV konstaterade i delredovisningen att för att hantera den stora mängd fritidsbåtar som redan är uttjänta och övergivna behövs finansiering och ett långsiktigt statligt åtagande liknande det arbete som HaV redan bedriver med miljöfarliga vrak. Dessutom finns ett liknande behov för förlorade fiskeredskap. Arbetet med upptags- och draggningsinsatser av förlorade fiskeredskap samt omhändertagandet av dessa på land, kommer behöva fortsätta eftersom det finns stora mängder av redskap på bottnar längs Sveriges kuster samt i de stora sjöarna.

Förslag till finansiering

Myndigheten behöver förstärka arbetet med 10 000 tkr per år för perioden 2025–2027 för upptags- och draggningsinsatser av förlorade fiskeredskap, omhändertagande av dessa samt för skrotning av fritidsbåtar utan känd ägare.

Effekter av finansiering

En förstärkning av anslaget skulle innebära en utökning av det nuvarande arbetet med insamling och återvinning av fritidsbåtar och förlorade redskap. En flerårig finansiering skulle även ge förutsättningar för att kunna planera ett systematiskt och effektivt upptags- och draggningsarbete gällande förlorade fiskeredskap samt ett korrekt omhändertagande av dessa, vilket inkluderar återvinning av plast.

Konsekvenser av utebliven finansiering

En utebliven förstärkning skulle innebära att en större mängd förlorade fiskeredskap kommer att ligga kvar på havsbotten och spökfiska och vid den slutgiltiga nedbrytningen sprida mikroplaster till den marina miljön. För övergivna fritidsbåtar innebär det en liknande problematik med spridning av mikroplaster vid nedbrytningen, men också spridning av farliga ämnen till den marina miljön och negativ påverkan på bottenmiljön i närområdet.

Bemyndigande för anslag 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Havs- och vattenmyndigheten föreslår en bemyndiganderam enligt Tabell 9.

Tabell 9: Förslag till bemyndigande för anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, enligt rapportering i Hermes.

Anslag 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden	Utfall 2023 (tkr)	Prognos 2024 (tkr)	Beräkning 2025 (tkr)	Beräkning 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)
Ingående åtaganden	17 550	25 557	30 000		
+ Nya åtaganden	19 559	29 800	5 000		
- Infriade åtagande	11 560	25 357	5 000	15 000	15 000
- varav infrianden av utestående åtaganden			5 000	12 500	12 500
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	8				
Utestående åtaganden vid året slut	25 557	30 000	30 000		
Tilldelad/föreslagen bemyndiganderam	30 000	30 000	30 000		

Den nuvarande bemyndiganderamen möjliggör att myndigheten kan skriva fleråriga avtal, vilket är positivt då flera projekt behöver skrivas över två år eller mer. Detta gäller framförallt vraksanering där väderförhållandena och fynden som hittas i vraket påverkar när och hur många gånger utförarna behöver göra ett dyk. Myndigheten föreslår därför en fortsatt bemyndiganderam på 30 000 tkr fram till 2027.

Anslag 1:5 Miljöforskningsanslaget

Myndigheten stödjer Naturvårdsverkets äskande för perioden 2025–2027.

Anslaget får bland annat användas för att finansiera forskning till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Skälen för myndighetens äskande

Förvaltningsnära forskning och innovation är avgörande för att myndigheten ska kunna bidra till att lösa de centrala samhällsutmaningarna, driva förvaltningen framåt samt ge regeringen kvalificerat stöd i frågor som rör myndighetens ansvarsområde.

HaV arbetar utifrån ett helhetsperspektiv med ekosystembaserad förvaltning som vilar på vetenskaplig grund. Miljöforskningsanslaget bereds i nära samverkan mellan Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten i en tydlig och kvalitetssäkrad process. Anslaget finansierar projekt med hög vetenskaplig kvalitet och relevans för förvaltningen. Forskning som initieras och följs upp av förvaltningen ger tätare och effektivare återkoppling av resultat och innovationer så att de snabbare kan komma till nytta i natur- och samhällsförvaltning. Inget av de vattenrelaterade nationella miljökvalitetsmålen bedöms nås till 2030 och vi ser därför fortsatta behov av förvaltningsnära forskning inom hav, vatten, klimat och biologisk mångfald.

För att Miljöforskningsanslaget ska nyttjas optimalt sker även en tät samverkan med övriga forskningsfinansiärer för att säkerställa avgränsningar och identifiera eventuella synergier. Havs- och vattenmyndigheten deltar till exempel i två av Formas nationella forskningsprogram; Klimat samt Hav och vatten därtill i tre partnerskapsprogram inom EU:s Horizon Europe; Water4all, Sustainable blue economy och Biodiversa+.

Konsekvenser av utebliven finansiering

En utebliven finansiering av miljöforskningsanslaget kommer att få konsekvenser för myndighetens förmåga att hantera komplexa miljöproblem i sjöar, vattendrag, kust- och havsområden och det långsiktiga arbetet för en ekosystembaserad förvaltning av akvatiska resurser samt i arbetet med att nå miljömålen.

Anslag 1:11 Havs- och vattenmiljöanslaget

Förslag: Havs- och vattenmyndigheten behöver utöka arbetet med åtgärder för havs- och vattenmiljön för att bibehålla en miniminivå i relation till förvaltningens behov och lagkrav samt möta regeringens ambitioner i nedan utpekade prioriterade områden. Myndigheten föreslår att anslaget 1:11 tilldelas 1 451 565 tkr år 2025, 1 451 565 tkr år 2026, och 1 451 565 tkr år 2027, vilket är inkluderat föreslagna förstärkningar nedan.

Förslag till finansiering för anslag 1:11 för 2025–2027 anges i Tabell 10. I Tabell 11 förtydligas förslag till nya satsningar inom prioriterade områden.

Tabell 10: Förslag till verksamhetens finansiering anslag 1:11 ap. 2.

Anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap. 2	2024 Tilldelat (tkr)	2025 Förslag (tkr)	2026 Förslag (tkr)	2027 Förslag (tkr)
Disponeras av Havs- och vattenmyndigheten ap. 2 (enligt Hermes)	1 101 565	1 029 565	864 565	656 565
<i>Förstärkning för att upprätthålla nuvarande åtgärdsarbete och miljöövervakning</i>		72 000	237 000	445 000
<i>Förstärkning för nya satsningar</i>		350 000	350 000	350 000
Summa		1 451 565	1 451 565	1 451 565

Tabell 11: Förslag till förstärkt finansiering för nya satsningar anslag 1:11 ap. 2.

Beräknade äskanden 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap. 2	2025 (tkr)	2026 (tkr)	2027 (tkr)
Energiomställning	10 000	10 000	10 000
Vattenförsörjning	20 000	20 000	20 000
Effektivare åtgärdssamordning			
• Restaurering	50 000	50 000	50 000
• Samordning av avrinningsområden	65 000	65 000	65 000
• LOVA	150 000	150 000	150 000
• IAS	50 000	50 000	50 000
• Klimatanpassning i kustzonen	3 000	3 000	3 000
Tillträde till fiskeresurserna	2 000	2 000	2 000
Summa	350 000	350 000	350 000

Skälen för myndighetens äskande

Anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljön är ett viktigt verktyg för genomförandet av regeringens sammanhållna politik för sjöar, vattendrag och hav. Anslaget används idag för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Det används också för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av åtgärder i miljön. Utöver det finansierar anslaget genomförandet av en rad olika förordningar:

- förordningen (2004:660) med bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön
- förordning (2010:1341) med bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på havsmiljön
- förordning (2015:400) med bestämmelser om havsplanering
- förordningen (2009:381) med bestämmelser om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt
- förordningen (1982:840) med bestämmelser om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag
- förordningen (1998:1343) med bestämmelser om stöd till fiskevården

Genom anslaget stöds också det svenska genomförandet av EU:s vattendirektiv, havsmiljödirektiv, havsplaneringsdirektiv samt art- och habitatdirektiv, EU:s Östersjöstrategi, Helcoms aktionsplan för Östersjön (BSAP) samt det svenska miljömålsarbetet. Anslaget har också väsentlig betydelse för genomförandet av EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Anslagets användning och dess effekter framgår mer i detalj i den återrapportering om användningen av anslag 1:11 som Havs- och vattenmyndigheten lämnar till regeringen varje år.

Åtgärdsarbetet för en bättre vatten- och havsmiljö är långsiktigt och kräver ofta insatser under en längre tid för att resultera i förbättringar i miljön. Detta förutsätter en långsiktig och trygg finansiering. Med minskat anslag kommer åtgärdsarbetet inte kunna fortsätta i samma takt och omfattning. Dessutom kan pågående åtgärder behöva avbrytas i förtid vilket skulle innebära att gjorda investeringar i förbättrad miljö riskerar att gå förlorade. Havs- och vattenmyndigheten ser därför ett behov av att 1:11-anslaget fortsätter ligga på minst samma nivå som tidigare.

Myndigheten ser också ett behov av nya satsningar eftersom havs- och vattenmiljön utsätts för nya utmaningar. En av utmaningarna är att modernisera miljövillkoren för vattenkraften i Sverige, vilket krävs för att säkra en hållbar användning av vattenresurserna och garantera att våra vatten både upprätthåller hög vattenkvalitet och möjliggör energiproduktion. Nya och ökade utsläpp av olika miljögifter är en annan utmaning där myndigheten ser behov av nya satsningar och medel. Dessutom krävs satsningar för att uppfylla kraven i den kommande EU-förordningen om restaurering, att bevara biologisk mångfald och stärka ekosystemen. Ett annan utmaning är att kustzonen behöver klimatanpassas och att en strategi för detta behöver tas fram för att kunna hantera utmaningar såsom höjda vattenstånd, algbloomingar och extremväder. Havs- och vattenmyndigheten ser också ett behov av att få medel till att samordna åtgärdsarbetet för att kunna hantera utmaningarna ovan så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Till sist ser myndigheten att en satsning på att fortsätta utvecklingen av systemen för demersala och pelagiska fiskerättigheter är viktigt för att fördela fiskresurserna hållbart över tid.

Nedan redogörs för vad som krävs för att upprätthålla nuvarande nivå av åtgärdsarbetet samt vilka satsningar som tar slut 2026 men som myndigheten ser behöver fortsätta även 2027 och framåt. Därefter presenteras de nya satsningar som myndigheten anser behöver göras.

Upprätthålla nuvarande åtgärdsarbete och miljöövervakning

Budgetprognoserna i Hermes indikerar en minskning av anslaget till framförallt 2026 och 2027. Även 2025 minskar anslaget och därmed möjligheterna att upprätthålla nuvarande åtgärdsarbete. Den prognostiserade minskningen av anslaget kommer att innebära betydande förändringar i myndighetens möjlighet att genomföra förordningsstyrt åtgärdsarbete i havs- och vattenmiljöer. I förlängningen påverkar det också länsstyrelsernas och andra myndigheters och organisationers möjligheter att genomföra åtgärdsarbete på nationell, regional och lokal nivå. Myndigheten anser därför att anslagsnivån bör vara minst densamma som under 2024.

Den största andelen av anslaget som går till länsstyrelserna används för arbete med kalkning, fiskevård, restaurering, åtgärdsprogram för hotade arter, lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), nationella planen för omprövning av vattenkraften, marint områdesskydd samt invasiva främmande arter. Under 2023 fick länsstyrelserna 567 miljoner kronor för åtgärder i vattenmiljön. Kunskap om miljötillstånd och åtgärdsbehov finns oftast på lokal och regional nivå och länsstyrelserna tillsammans med kommuner och andra organisationer är därför viktiga parter i åtgärdsarbetet. Havs- och vattenmyndigheten arbetar utifrån ett övergripande nationellt perspektiv, nära länsstyrelserna, för att stötta dem i åtgärdsarbetet och styra resurser dit insatser behövs som mest. Detta är nödvändigt då många avrinningsområden eller miljöproblem sträcker sig över flera län och ibland även till andra länder.

Ungefär 110 miljoner kronor från anslag 1:11 användes 2023 och planeras även för 2024 för att stödja miljöövervakning, eftersom anslag 1:2 inte täcker den nödvändiga miniminivån för övervakning. Anslag 1:11 finansierar bland annat datainsamling och övervakning på fiskets område (DCF) vilket utgör en central del av Sveriges nationella miljöövervakning. Anslag 1:11 finansierar också övervakningen av bifångst av tumlare, datainsamling av marint skräp samt övervakningen kopplat till den Integrerade kalkningseffektuppföljningen (IKEU). Resultatet från övervakningen är grundläggande för miljöarbetet i stort och för Sveriges miljöpolitik. Havs- och vattenmyndigheten har också ett utpekat uppföljningsansvar för de tre nationella miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård och Ingen övergödning. HaV bevakar dessutom FN:s globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030) för att kunna arbeta efter datainsamlings- och rapporteringskrav relaterade till dessa mål.

Övervakningen av den akvatiska miljön genomförs med ambitionen att ge en samlad helhetsbild över tillståndet i miljön. Endast genom en genomtänkt, väl koordinerad övervakning och innovation kan myndigheten skapa det underlag som behövs för att ta välgrundade beslut om åtgärder för miljön och samtidigt följa upp de storskaliga effekterna av redan genomförda åtgärder och av pågående förändringar i klimatet. En minskning av anslaget kommer därför att göra det svårt att ta rätt beslut då underlag och data kommer att saknas. Det kommer också vara svårt att upprätthålla de krav som ställs på miljöövervakningen i Sverige.

Havs- och vattenmyndigheten har också huvudansvaret för genomförandet av havsmiljöförordningen och tar fram åtgärdsprogram, föreskrifter, vägledningar och utvärderar miljöstatus, vilket också inkluderar att tillse att övervakning genomförs för dessa olika delar. Anslaget används för åtgärder inom ramen för havsmiljöns åtgärdsprogram, vilket myndigheten bedömer som viktigt att fortsatt kunna prioritera. Ett minskat anslag innebär därmed att det försvårar och försenar åtgärdsgenomförandet och minskar myndighetens kapacitet att övervaka olika aspekter av havsmiljön.

I budgetpropositionen för 2024 beslutades en ökning av anslaget med 37 000 tkr för åtgärder i havsmiljön, inklusive övergödning. Arbetet har påbörjats för att etablera en effektiv havsförvaltning. Havs- och vattenmyndigheten avser att använda medlen för att nå belastningsmålen i Helcom Baltic Sea Action Plan (BSAP). Ytterligare initiativ inkluderar skapandet av en plattform för ekosystembaserad rådgivning och kunskapsunderlag. Myndigheten föreslår att den planerade satsningen för 2024–2026 på 37 000 tkr även fortsätter med samma omfattning under 2027.

I budgetpropositionen för 2024 beslutades även två satsningar inom akvatiskt områdesskydd och akvatisk restaurering. Även dessa satsningar föreslår myndigheten att de ska fortsätta 2027. Det är dock osäkert hur stort behovet är, men myndigheten kommer behöva medel även 2027. Havs- och vattenmyndigheten kommer att få en klarare bild av behovet under 2025 och kommer återkomma i nästa års budgetunderlag om vad behovet bedöms vara.

Föreslagen till finansiering för att upprätthålla nuvarande åtgärdsarbete

Myndigheten föreslår en förstärkning av anslag 1:11 på 72 000 tkr för 2025, 237 000 tkr för 2026 och 445 000 tkr för 2027 för att kunna upprätthålla nuvarande åtgärdsarbete.

Effekter av föreslagen finansiering

Om Havs- och vattenmyndigheten får behålla minst samma nivå av medel som under 2024 kan myndigheten fortsätta att utveckla och bygga på det arbete som beskrivits ovan. Det kan då möjliggöra ett effektivare åtgärdsarbete och förbättra övervakningen av havs- och vattenmiljön. Detta inkluderar projekt för exempelvis restaurering, fiskevård, kalkning och hantering av invasiva arter. Generellt kan man säga att desto tidigare insatser sätts in eller miljöproblem upptäcks, desto mer kostnadseffektivt är det att åtgärda problemet. Ett fortsatt stabilt anslag kan därför upprätthålla kapaciteten att tidigt implementera åtgärdsprogram och följa upp miljöstatus, vilket också är centralt för att uppnå nationella och internationella miljömål. Myndigheten kan också effektivare bidra till globala hållbarhetsmål och hantera nya miljöhot och förändringar. En välplanerad användning av resurserna är avgörande för att möta de mest akuta behoven och utmaningarna inom havs- och vattenmiljön.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Med neddragna åtgärdsmedel kommer åtgärdsarbetet inte kunna fortsätta i samma takt och omfattning. Det kommer bli svårare att bedöma vart, hur och vilka åtgärder som ska sättas in och när. Dessutom kan pågående åtgärder behöva avbrytas i förtid vilket skulle innebära att gjorda investeringar i en förbättrad miljö riskerar att gå förlorade. Minskade resurser kan påverka myndighetens förmåga att utföra noggranna utvärderingar av miljöstatus, vilket kan ge en ofullständig bild av miljöförändringar och deras påverkan. Försenade eller uteblivna åtgärder kan öka risken för miljöskador och påverka den långsiktiga hållbarheten av havs- och vattenmiljön, vilket i sin tur kan påverka ekosystemen.

En anslagsminskning medför enligt myndighetens bedömning att havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmål kommer bli svårare att nå. Anslagsminskningen kommer även att begränsa förutsättningarna för Sveriges genomförande av Agenda 2030 och det behövs snarare mer resurser för att nå hållbarhetsmålen rent vatten och sanitet för alla (SDG6), hav och marina

resurser (SDG14) och ekosystem och biologisk mångfald (SDG15) är en förutsättning för att nå alla andra hållbarhetsmål och att leva upp till ambitionen av Agenda 2030.

Ett minskat anslag gör det svårare, utifrån ett ekologiskt perspektiv, att genomföra skyddsåtgärder för hotade arter och ekosystemen. Det kan leda till ökad risk för förlust av biologisk mångfald vilket kan påverka ekosystemens resiliens. Åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten, såsom kalkning och lokala vattenvårdsprojekt, kommer bli svåra att genomföra i samma utsträckning och det kan medföra ökad risk för vattenföroreningar och nedsatt vattenkvalitet. Det kan påverka tillgången till dricksvatten och bristen på god vattenkvalitet kan i sin tur även påverka livsmedelsförsörjningen. Vatten är avgörande för livsmedelsförsörjningen genom att det bland annat används för att bevattna grödor eller i olika produktionsprocesser.

Om dessa medel minskas finns risken för svårigheter att övervaka utvecklingen av olika fiskbestånd samt havs- och vattenmiljön. Dessutom ökar risken för att Sverige inte uppfyller kraven enligt EU-rätten som ställs på miljöövervakning.

Nya satsningar av anslag 1:11

Nedan redogörs för områden där myndigheten ser behov av nya satsningar inom havs- och vattenmiljöanslaget.

Energiomställning

Sverige har ett behov av att modernisera miljövillkoren för vattenkraften för att säkerställa en pålitlig och hållbar användning av vattenkraften. Idag är över 40 procent av vattendragen och två tredjedelar av sjöarealen reglerade för kraftändamål. Både kärnkraft och pappersmassaindustrin påverkar också vattenresurserna betydligt. Bristen på ändamålsenliga regler kan hindra energiomställningen från att uppfylla vattenrelaterade miljökvalitetsmål och EU-direktiv, vilket understryker behovet av ansvarsfull användning och långsiktig hållbarhet.

För att modernisera miljövillkoren för vattenkraften krävs omfattande arbete med GIS-analyser för att kunna planera, visualisera och analysera geografisk information. Det behövs även förbättrad datahantering och ett utökat internationellt samarbete. Nödvändigheten av att utveckla vägledning för 21 länsstyrelser understryks. Bristen på samordnad vägledning riskerar skapa skillnader i bedömningen av lämpliga anpassningsåtgärder i vattenmiljöerna. Detta kan skapa ineffektivitet och ökad komplexitet, vilket blir kostsamt i tid och pengar. En centraliserad förmåga blir därmed avgörande för enhetlighet, kostnadseffektivitet och optimal resursanvändning. Samtidigt kan genomförandet av nationella planen då beakta lokala och regionala skillnader samt stödja kunskapsutveckling och digitalisering inom provningsverksamhet och tillsynsvägledning.

Föreslag till finansiering

Myndigheten föreslår en satsning inom anslag 1:11 på 10 000 tkr per år från 2025 och framåt för att utveckla uppföljningen av nationella planen och miljöprovningen av vattenkraften. Satsningen är avsedd att utveckla kunskapsunderlag för tillsyn och provning. Dessutom syftar den till att

förbättra vägledningen, inklusive metoder för att bedöma orimliga kostnader. Satsningen kommer också stärka och optimera övervakningen av åtgärder kopplade till verksamheter och säkerställa en effektiv implementering av nationella planen.

Effekt av föreslagen finansiering

Satsningen kommer att stärka myndighetens övervakningskapacitet, öka kunskapsbasen, förbättra implementeringen av den nationella planen och främja kostnadseffektiva strategier inom vattenförvaltningen. Framför allt kommer den att bidra till en förbättrad uppföljning av den nationella planens genomförande, vilket innebär ökad insikt om effektiviteten och måluppfyllelsen av olika åtgärder. Samtidigt möjliggör utvecklingen av kunskapsunderlag för tillsyn och prövning en fördjupad förståelse och ett väl underbyggt beslutsfattande baserat på den senaste vetenskapliga forskningen och tekniska framstegen.

Förbättrade vägledningar förväntas underlätta för berörda parter att följa riktlinjer och krav, därigenom främjas en enhetlig och effektiv implementering av åtgärder inom vattenförvaltningen. Dessutom förutspås investeringen i att bedöma orimliga kostnader leda till en mer exakt ekonomisk bedömning av projekt och åtgärder, vilket gynnar ett kostnadseffektivt genomförande av vattenförvaltningsåtgärder.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Uteblir satsningen, står myndigheten inför svårigheter att driva utvecklingen mot moderna miljövillkor i det breda perspektivet. Myndighetens riskerar att försämra förmågan att driva utvecklingen mot moderna miljövillkor på ett brett och anpassningsbart sätt. Prövningsvillkoren kan bli snäva och bundna till historiska ramar, vilket hämmar anpassningen till dagens och framtidens krav.

Begränsningar i möjligheten att följa upp den nationella planen försvårar genomförandet av en omfattande och aktuell bedömning av vattenkraftens påverkan och samhällsnytta. Uppföljningen kommer sannolikt att fokusera på de mest nödvändiga områdena enligt tidigare regeringsuppdrag och förordningar, vilket kan hindra en holistisk och framåtblickande strategi.

Konsekvenserna av utebliven satsning kan på lång sikt leda till mindre flexibilitet och hållbarhet i hanteringen av omprövningar. Detta innebär potentiella negativa påverkningar på både miljön och samhällsnyttan, och en begränsning av möjligheterna att utveckla och implementera effektiva och moderna miljövillkor för att säkerställa långsiktig hållbarhet och balans mellan energiproduktion och miljöhänsyn.

Vattenförsörjning

Utöver behovet av ökat förvaltningsanslag (1:15) inom vattenförsörjning, har myndigheten även ett behov av ett förstärkt anslag 1:11 för att hantera nya uppdrag och utveckla viktiga underlag för att säkra en hållbar vattenförsörjning. Vatten utgör en livsnödvändig resurs för människor och är centralt för vår överlevnad. Åtkomsten av rent vatten är avgörande för hälsa och välbefinnande. Samtidigt fungerar vatten som livsmiljö för många organismer och upprätthåller ekologisk balans. Vatten är också grundläggande för jordbruk och livsmedelsproduktion, och det spelar en nyckelroll i att säkerställa livsmedelssäkerheten i Sverige.

Bevarandet av vattenresurser blir alltmer kritiskt i ljuset av ökande hot från miljögifter som påverkar vattenkvaliteten och vår tillgång till vatten. Det behövs medel för att utveckla bedömningsgrunder för särskilt förorenade ämnen (SFÄ), det är ämnen som anses farliga för människors hälsa och miljön. Dessa ämnen kräver särskild uppmärksamhet och reglering för att minimera deras negativa påverkan och säkerställa högre miljö- och hälsostandarder. Bedömningsgrunder för SFÄ används för att utvärdera deras närvaro och påverkan i olika miljösammanhang, inklusive i vattenmiljö och dricksvatten. Uppdaterade riktlinjer för SFÄ har även stor betydelse för flera sektorer såsom gruvindustrin, energisektorn och reningsverk.

Det finns även ett stort behov av att förstärka miljöövervakningen av miljögifter i vatten, särskilt de som påverkar vattenförsörjningen. Länsstyrelserna rapporterar en kontinuerlig framväxt av nya ämnen, där vissa visar sig vara skadliga för miljön, trots gällande EU-regler som kemikalieregistreringsförordningen REACH. Den snabba framväxten av nya miljögifter resulterar i svårigheter att hinna upptäcka ämnena i tid och mäta dessa, vilket ytterligare kompliceras av utmaningen att vidta åtgärder i samband med dessa observationer. Utveckling av effektiva metoder för miljöövervakning är avgörande för att säkerställa en kvalitativ och hållbar hantering av vattenresurserna. Havs- och vattenmyndigheten behöver spela en central roll genom att skapa möjligheter till samverkan och tillhandahålla vägledning till länsstyrelserna.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en satsning inom anslag 1:11 på 20 000 tkr per år från 2025 och framåt för att stärka myndighetens arbete inom vattenförsörjning framför allt avseende bedömningsgrunder för kemiska ämnen i vatten och förstärka miljöövervakningen av miljögifter i vatten.

Effekt av föreslagen finansiering

Effekten av satsningen sträcker sig över flera områden. För det första möjliggör den en snabbare och högkvalitativ utveckling av bedömningsgrunder för särskilt förorenade ämnen (SFÄ) enligt vattenförvaltningsförordningen. De förbättrade bedömningsgrunderna kommer att användas vid prövningar av olika former av miljöfarlig verksamhet, vilket ökar precisionen i beslutsfattandet och bidrar till en hållbar vattenanvändning.

En annan betydande effekt är att satsningen möjliggör tidigare upptäckt av potentiella risker för vattenförsörjningen och dricksvattnet. Genom en mer robust och regelbunden miljöövervakning kan man identifiera och åtgärda problem i ett tidigt skede, vilket minskar risken för föroreningar och säkerställer en högre kvalitet på dricksvattnet.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Om satsningen uteblir finns det en påtaglig risk att vattenmiljön och vattenförsörjningen exponeras för ökad påverkan från miljögifter utan att förstå konsekvenserna. Bristen på förstärkt övervakning av nya ämnen i vattnet, särskilt de som påverkar vattenkvaliteten, kan resultera i att potentiella miljöhot inte upptäcks i tid. Detta kan leda till ökad osäkerhet kring vattenkvaliteten och svårigheter att vidta adekvata åtgärder för att skydda både miljön och vattenförsörjningen.

Vidare kan en ökad närvaro av skadliga ämnen i vattendrag påverka ekosystemen och den biologiska mångfalden. Konsekvenserna sträcker sig från minskad livsmedelssäkerhet till ökade kostnader för vattenrening och möjliga långsiktiga skador på ekosystemtjänster och

samhällsstrukturer. Denna brist på proaktivitet kan medföra allvarliga konsekvenser för både människor och miljö, underminera hållbarheten och resultera i ekonomiska och ekologiska förluster.

Effektivare åtgärdssamordning

Åtgärder behöver samordnas och synkroniseras i större omfattning än idag, både över förvaltningsnivåer så väl som över miljöproblem. Genom att utgå från ett geografiskt område kan åtgärder prioriteras effektivare, synergieffekter mellan olika verksamheter tas tillvara samt potentiella konflikter minskas. Åtgärderna blir mer kostnadseffektiva då insatserna gör större miljönytta tillsammans än vad de gör var för sig.

För att stärka åtgärdssamordningen ser myndigheten att det behövs göras satsningar inom följande områden, vilka beskrivs nedan:

- Restaurering
- Samordning av avrinningsområden
- Lokala vattenvårdsprojekt LOVA
- Invasiva främmande arter IAS
- Klimatanpassning i kustzonen

Restaurering

Den kommande EU-förordningen om restaurering av natur beräknar att träda i kraft sommaren 2024 och sträcka sig till 2050. Förordningen fokuserar på samordning och samverkan med befintlig lagstiftning och EU:s gröna giv för biologisk mångfald och klimatanpassning. Den inkluderar bindande mål och tidsramar, framtagande av nationella restaureringsplaner och kräver övervakning av ekosystemens tillstånd. Dessutom krävs kartläggning av berörda ekosystem och deras aktuella tillstånd, följt av uppföljning av restaureringsåtgärdernas effekter och övervakning av ekosystemens tillstånd över tid.

Om restaureringsförordningen träder i kraft som planerat under sommaren 2024 behöver myndigheten ytterligare medel utöver tidigare satsningar för akvatiska restaureringsåtgärder. Det finns behov av att ta fram underlag och utveckla den nationella restaureringsplanen. Huvuddelen av satsningen kommer att stödja länsstyrelsernas arbete för att bidra till den nationella restaureringsplanen. Denna satsning är inriktad på att säkerställa att myndigheten är väl rustad att leda och stödja genomförandet av restaureringsåtgärder och därmed främja biologisk mångfald och klimatanpassning i enlighet med EU:s övergripande mål för hållbarhet.

Förslag till finansiering

Om EU-förordningen träder i kraft under sommaren 2024 föreslår myndigheten en satsning på 50 000 tkr per år för perioden 2025–2027 till framtagande av nationella restaureringsplanen enligt kommande restaureringsförordning.

Effekter av föreslagen finansiering

Restaureringsplanen enligt den kommande restaureringsförordningen kommer att medföra flera positiva effekter. Dels kommer satsningen möjliggöra att nödvändiga underlag kan utvecklas och

genomförandet av planen kan påbörjas. Detta skulle i sin tur främja biologisk mångfald och öka motståndskraften mot klimatförändringar genom att förbättra ekosystemens resiliens.

Genom satsningen kan länsstyrelserna få finansiering att utveckla konkreta och tidsatta åtgärdsplaner per avrinningsområde vilket kommer leda till utvecklad prioritering inom respektive område. Dessutom kan det skapa en enhetlig och samordnad implementering av restaureringsplanen.

På längre sikt kan restaureringen av ekosystem och livsmiljöer bidra till en hållbar vattenhantering och förbättrad vattenkvalitet. En ökad biologisk mångfald kan gynna andra aspekter av samhället, inklusive ökade ekosystemtjänster och positiv inverkan på människors välbefinnande.

Sammantaget skulle medlen möjliggöra en strategisk och effektiv insats för att uppnå de övergripande målen för biologisk mångfald och klimatanpassning enligt EU:s gröna giv.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Utan tillräckliga resurser kan myndigheten inte ta fram den nationella restaureringsplanen. Detta kan leda till förseningar eller brister i restaureringsprocessen. Exempelvis kan den biologiska mångfalden minska då exempelvis rätt restaureringsåtgärder inte kan sättas in, så som en laxtrappa, för att minska fragmenterade områden. Till följd av en minskad biologisk mångfald kan resiliensen hos ekosystemen minska vilket i sin tur kan öka sårbarheten för klimatförändringar.

Bristen på medel kan även påverka Havs- och vattenmyndighetens förmåga att stödja och vägleda länsstyrelserna i deras arbete. Detta kan resultera i att övergripande hållbarhetsmål inte uppfylls och att förmågan att bevara och förbättra ekosystemtjänster för samhället minskar. Vidare ökar risken för överträdelseärenden från EU om Sverige inte lyckas fullt ut med sin implementering.

Samordning av avrinningsområden

Vattenmiljön står inför betydande utmaningar på grund av mänsklig påverkan och klimatförändringar. Industri, urbanisering och jordbruk bidrar till vattenföroreningar, medan förändrade nederbördsmonster och extrema väderhändelser påverkar tillgången på vatten. Förlusten av biologisk mångfald och förändringar i vattenekosystemen utgör ytterligare hot. Hållbar vattenförvaltning och samordning mellan sektorer och myndigheter blir nödvändig för att adressera dessa komplexa utmaningar och skydda vattenresurserna i framtiden.

Genom ett samordnat åtgärdsarbete kan olika åtgärder och insatser integreras för att skapa en helhetsbild och maximera effektiviteten. Samordning möjliggör också en bättre användning av tillgängliga resurser och undviker överlapp eller kollisioner mellan olika åtgärdsinitiativ. Det främjar också en enhetlig tillämpning av åtgärder över olika områden och sektorer. Genom att involvera olika intressenter och samordna insatser kan man skapa en mer robust och hållbar vattenresursförvaltning. Utveckling och samordning är nödvändiga för att skapa ett långsiktigt och adaptivt ramverk som kan anpassas till förändrade förhållanden och nya utmaningar över tid.

Att utveckla och samordna åtgärdsarbetet inom vattenmiljöområdet, särskilt i kust- och avrinningsområden, är en komplex uppgift. Havs- och vattenmyndighetens bedömning är att det behövs en särskild satsning inom 1:11-anslaget på åtgärdssamordning i enlighet med de regeringsuppdrag som myndigheten har fått mellan 2024 och 2026.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en satsning på anslag 1:11 på 65 000 tkr per år för perioden 2025–2027 till utvecklat samordnat förvaltnings- och åtgärdsarbete utöver nuvarande satsning på restaureringsåtgärder. Satsningen kommer även samordna övriga anslag för fysiska miljöåtgärder, som exempelvis LOVA, kalkning, förstärkt områdesskydd och fiskevård. Satsningen skulle kunna fördelas enligt följande.

- Myndighetens samordning (3 000 tkr)
- Länsstyrelsernas arbete med framtagande av avrinningsområdesvisa planer inklusive naturbaserade och klimatlösningar (21 000 tkr)
- Stärka länsstyrelsernas kapacitet och samordningsförmåga (10 000 tkr)
- Stötta vattenrådets genomförande av avrinningsområdesvist arbete (10 000 tkr)
- Genomföra metodutveckling i några pilotområden (10 000 tkr)
- Utveckla effektuppföljning och digitalisering (11 000 tkr)

Effekter av föreslagen finansiering

Med den föreslagna satsningen är bedömningen att åtgärdsarbetet kommer bli mer effektivt med ett ständigt lärande och bidra till samhället på flera olika sätt, till exempel ökad sysselsättning, lokal och regional utveckling, klimatanpassning och kolinlagring. En effektivare åtgärdssamordning innebär också ökad demokratisering i vattenresursförvaltningen. Aktivt deltagande i hela processen är en viktig komponent för att öka förståelsen för behovet av åtgärder, men också stärka hänsynen till lokala intressen. En viktig vinst är också att åtgärdsprioriteringar kommer att utgå från de viktigaste förvaltningsenheterna i vattenarbetet, kust- och avrinningsområden, snarare än utifrån administrativa gränser som inte utgår från källa till hav-perspektivet. En kraftfull åtgärdssamordning är också viktig för att inte hindra energiomställningen och gröna investeringar. Med en tydligare åtgärdssamordning kan också EU-medel växla upp anslaget i större utsträckning.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Myndighetens bedömning är att en utebliven satsning medför att regeringsuppdraget för åtgärdssamordning inte kommer nå full effekt och ta längre tid att genomföra. Utebliven satsning kan också resultera i ineffektiv resursanvändning och att arbetet fortsätter utan samordning mellan miljöproblem eller över geografiska områden. Bristen på samordning kan också leda till att olika aktörer agerar oberoende av varandra, vilket minskar möjligheten till synergier och ökar risken för konflikter. Dessutom kan en bristande satsning påverka förmågan att möta de ökande påfrestningarna från klimatiförändringar och bevarande av biologisk mångfald. Totalt sett kan en utebliven satsning förhindra en hållbar och integrerad förvaltning av vattenresurser, vilket i slutändan kan påverka både miljön och samhället negativt.

Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)

Lokala vattenvårdsprojekt, LOVA, utgör en betydelsefull resurs för att förbättra havs- och vattenmiljön på flera sätt. Genom att möjliggöra åtgärder mot övergödning och miljögifter bidrar LOVA till en väsentlig förbättring av vattenkvaliteten. Dess stöd för restaureringsprojekt och minskning av mänsklig påverkan främjar också bevarandet av biologisk mångfald i havet och vattendragen.

LOVA infördes 2009 i syfte att få fram lokala åtgärder som förbättrar havsmiljön, främst genom att minska belastningen av näringsämnen. 2018 uppdaterades LOVA-förordningen där bredden för vilka åtgärder som kan få statligt stöd ökade. Sedan dess kan åtgärder mot övergödning, miljögifter kopplade till fritidsbåtar, omhändertagande av förlorade fiskeredskap samt olika restaureringsåtgärder genomföras med LOVA-bidrag. Myndigheten har under de senaste åren fokuserat på att effektivisera hanteringen av LOVA-bidraget från nationell till regional och lokal nivå. Det har resulterat i en väl uppbyggd organisation och resultaten av bidraget och arbetet med det har börjat ge effekt.

LOVA-bidraget är det enskilt största bidraget som finansierar lokalt åtgärdsarbete och samtidigt medger ett spektrum av olika möjligheter och åtgärder för en bättre havs- och vattenmiljö. Dess flexibilitet möjliggör effektiv användning av medlen och riktning mot specifika miljöproblem. Enligt EU:s vattendirektiv är Sveriges mål att uppnå god vattenstatus genom att identifiera och implementera nödvändiga åtgärder. LOVA-bidraget spelar en betydelsefull roll i genomförandet av dessa åtgärder och är därmed centralt inom ramen för vattendirektivet, havsmiljödirektivet och miljö kvalitetsmålen.

LOVA kan också skapa lokala engagemang genom att det involverar lokala aktörer. Acceptansen och förståelsen för åtgärderna blir oftast större när lokala aktörer är involverade, vilket underlättar implementeringen av åtgärder. Tillsammans med lokalt engagemang och flexibilitet, i vilken typ av åtgärd som bidraget kan användas till, blir åtgärderna oftast mer kostnadseffektiva.

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en fortsatt satsning av LOVA-bidraget med 150 000 tkr per år från 2025 och framåt för att fortsätta arbetet med lokala vattenvårdsprojekt.

Effekter av föreslagen finansiering

Om Havs- och vattenmyndigheten får behålla minst samma nivå av medel som under 2024, skulle myndigheten kunna fortsätta och utveckla arbetet inom LOVA. Förutom att LOVA-projekt förbättrar havs- och vattenmiljön genom att åtgärda övergödning, minska miljögifter eller restaurera vattenmiljöerna skapar det möjligheter att upprätthålla och stärka detta lokala engagemang som LOVA ger, vilket är en nyckel till framgångsrika miljöinsatser på lång sikt.

En annan fördel med LOVA är att det är etablerat bland länsstyrelserna, kommuner och andra ideella organisationer. Det gör det därför enkelt för myndigheten att nå ut till de lokala aktörerna vilket är viktigt för att åtgärda lokala miljöproblem.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

En minskad finansiering för LOVA skulle innebära utmaningar för våra insatser att bevara och förbättra havs- och vattenmiljön i Sverige. Detta skulle öka risken för vattenmiljöproblem och en potentiell försämring av vattenkvaliteten.

Erfarenheter från tidigare år är att en nedgång i finansieringen från ett år till ett annat har haft negativa konsekvenser för åtgärdseffektiviteten. Ett exempel är från 2013 där anslaget minskade med en tredjedel från föregående år vilket resulterade i att länsstyrelserna endast beslutade om ett fåtal LOVA-projekt. En av fördelarna med LOVA är dess förmåga att engagera och involvera lokala samhällen i miljöprojekt. Minskad finansiering skulle kunna resultera i förlorad lokal

delaktighet. Lokala engagemang och kunskap är avgörande för att skapa hållbara projekt och säkerställa acceptans och förståelse för miljöåtgärderna.

Invasiva främmande arter (IAS)

Invasiva främmande arter är ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Invasiva arter kan även ha negativa effekter på människors hälsa och kosta samhället stora belopp genom förödande effekter på produktionen inom exempelvis jordbruk, skogsbruk, vattenbruk och industri. Riksrevisionen uppger i sin granskningsrapport, Statens insatser mot invasiva främmande arter RIR 2022:12 bedömningar från 2009, att Sverige har kostnad mellan 1,6 och 5 miljarder kronor per år för invasiva arter.

I budgetpropositionen för 2022 gjordes en satsning för att motverka invasiva främmande arter varför 1:11-anslaget har ökat till 50 miljoner kronor 2023 och 2024 för detta ändamål. Arbetet mot invasiva främmande arter (IAS) kräver uthållighet och innevarande satsning har haft påtagliga direkta framgångar. Ett exempel på en snabb utrotning i tidigt skede är den vattenlevande arten Kabomba som utrotades innan den skapade oöverstigliga kostnader för samhället. Myndigheten ser att en fortsatt satsning på arbetet behövs också för 2025 och framåt.

Den ökande globala handeln i kombination med klimatiförändringar ökar risken för att nya främmande arter kommer till och etablerar sig i svensk natur. Vi kan se effekterna av detta redan nu och bedömer att de kommer fortsätta att öka framöver. Att motverka invasiva främmande arter är en viktig del i en avrinningsområdesvis samordnat åtgärdsarbete.

Sverige är förbundet genom EU:s IAS-förordning att hantera de 88 arter som är upptagna på EU:s förteckning, varav 9 räknas som etablerade i Sverige och 21 förekommer sporadiskt. Arbeta pågår med EU-listning av ytterligare arter. HaV har tillsammans med Naturvårdsverket lämnat ett förslag till Regeringskansliet för en nationell förteckning av invasiva främmande arter som omfattar 28 vattenlevande arter som bedöms utgöra ett hot mot den biologiska mångfalden, ekosystemtjänster, näringar och människors hälsa i Sverige

Förslag till finansiering

Myndigheten föreslår en fortsatt satsning mot invasiva främmande arter med 50 000 tkr per år för perioden 2025–2027.

Effekter av föreslagen finansiering

Den föreslagna satsningen säkerställer att nationell koordinering, bekämpningsåtgärder, utveckling av bekämpningsmetoder, åtgärdsuppföljning, förebyggande åtgärder så som kommunikationsinsatser samt nationell vägledning och tillsynsvägledning kan bedrivas på ett liknande nivå som idag. Bekämpning av vattenlevande invasiva främmande arter är komplicerat och behöver oftast sträcka sig över flera år för att nå varaktiga resultat. Att säkerställa finansiering över tid är därför nödvändigt och myndigheten efterlyser en sådan långsiktighet.

Konsekvenser vid utebliven finansiering

Redan med dagens anslagsnivå är det utmanande att kunna genomföra de åtgärder som krävs för att förhindra en ökning av framtida kostnader. Arter som hunnit sprida sig är svårare och dyrare att bekämpa. Försenade bekämpningsinsatser orsakar stora samhällskostnader och

medföra betydande negativa konsekvenser för inhemska arter, på människors- och djurs hälsa samt för näringsverksamhet. Avbrott i finansieringen innebär att framgångar som uppnåtts genom uthålliga bekämpningsåtgärder under flera år riskerar att gå förlorade om bekämpningen måste pausas. Nyupptäckta arter kan få fäste och sprida sig om medel för bekämpning eller spridningsförebyggande åtgärder saknas.

Klimatanpassning i kustzonen

Havsmiljön står för flera utmaningar som är viktiga att möta för att tillståndet i våra hav ska förbättras. En förutsättning för ett nyttjande av många av havets resurser är friska ekosystem med minimerad påverkan från land i form av övergödande ämnen samt miljöfarliga ämnen. Åtgärder krävs för att motverka nedgången i havsmiljöns förmåga att generera ekosystemtjänster. Därför är kombinationer av olika åtgärder i kust och hav viktiga för att förbättra förutsättningarna för ett utnyttjande av till exempel fiskresurser. Nuvarande satsning genom åtgärdsprogram för havsmiljön är därför viktig att vidmakthålla men även bredda och omfatta kustzonen och riktade åtgärder mot övergödning.

Kustzonen och grunda havsområden står inför ökad sårbarhet mot klimatförändringarna med avrinning från land, höjda vattenstånd och kraftigare vågor vid extremväder. Förväntad ökad belastning av näringsämnen kan leda till frekventare algbloomningar och syrebrist i kust- och havsområden. Ökande marina värmeböljor och fortsatt havsförsurning är andra problem som kan tänkas fortsätta. Denna utveckling innebär en påfrestning för kustekosystem, genetisk mångfald och viktiga livsmiljöer. Myndigheten bör intensifiera sitt arbete för att kartlägga och formulera nationella och lokala klimatanpassningsåtgärder. Åtgärderna bör rikta sig mot skydd, utnyttjande av havets kolinlagrande och syreproducerande kapacitet samt stärkande av marina områdesskydd och restaureringsinsatser enligt restaureringsförordningen i kust- och havsmiljöer.

Föreslag till finansiering

Myndigheten föreslår en satsning inom anslag 1:11 på 3 000 tkr per år för perioden 2025–2027 för att kunna ta fram planer och underlag till klimatanpassningsåtgärder som en del av åtgärdsprogrammet för havsmiljön.

Effekter av föreslagen finansiering

Effekten av en sådan satsning blir att Sverige kan planera och påbörja genomförandet av klimatanpassningsåtgärder i kust och havsmiljöer för kommande åtgärdsprogram för havsmiljön (2028–2034). Dessa åtgärder ska syfta till att skydda och stärka ekosystemen i olika kust- och havsområden. Effekten blir också att åtgärder kan genomföras som bidrar till ökad kolinlagring genom naturbaserade lösningar i kust och hav och samtidigt minska utsläppen från dessa miljöer av växthusgaser såsom koldioxid och metan.

Konsekvenser av utebliven finansiering

Vid utebliven satsning kommer det kommande åtgärdsprogrammet för havsmiljö inte kunna omfatta klimatanpassningsåtgärder i kustzonen. Därmed blir Sverige sämre rustat att möta ökad klimatpåverkan på kust och havsmiljöer, vilket ökar riskerna för fortsatt utarmning av kustområden. Dessutom går möjligheten förlorad att nyttja positiva klimatåtgärder i kust och hav genom väl riktade naturbaserade lösningar för ökad kolinlagring.

Tillträde till fiskeresurserna

Under de kommande åren är det avgörande att fortsätta utvecklingen av systemen för demersala och pelagiska fiskerättigheter. Målet är att anpassa flottstrukturen till tillgängliga fiskemöjligheter och fördela fiskeresurserna hållbart över tid. Förutom att anpassa regelverket krävs en fortsatt systemutveckling och specifika åtgärder för att förenkla ansökningsprocessen genom elektroniska ansökningar och digitaliserad handläggning. Ett införande av ett fördelningssystem för demersala fiskerättigheter kan bli en viktig del i att anpassa segmentet till tillgängliga fiskemöjligheter. Implementeringen av ett sådant system kräver omfattande systemlösningar som inte finns på plats idag. Detta arbete, vilket även innefattar systemutveckling för att kunna samla in och hantera uppgifter om priser på överlåtelser, kommer ställa ytterligare krav på resurser under perioden.

Föreslag till finansiering

Myndigheten föreslår en satsning inom anslag 1:11 på 2 000 tkr per år för 2025–2027 för arbetet med fördelning och tillstånd kopplat till digitalisering, för att mer effektivt kunna genomföra förändringar i fördelningssystem samt dess uppföljning.

Effekter av föreslagen finansiering

Myndighetens kapacitet ökar vad gäller fördelning och tillstånd inom yrkesfisket, vilket leder till kortare ledtider och kortare genomförandetid för systemförändringar.

Konsekvenser av utebliven finansiering

En utebliven finansiering innebär längre handläggningstider och försenad strukturanpassning av fiskeflottan. IT-systemen behöver utvecklas för implementeringen, vilket inte kan genomföras. Det blir också svårare att genomföra förändringarna i enlighet med förslagen i regeringsuppdragen om att införa ett system för demersala fiskerättigheter och utredningen av licensprövningar och beståndsuppskattningar för att möjliggöra nyetablering av småskaligt fiske.

Bemyndigande Anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten föreslår en bemyndiganderam enligt Tabell 12.

Tabell 12: Förslag till bemyndigande för anslag 1:11 åtgärder för havs- och vattenmiljön, enligt rapportering i Hermes.

1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ap. 2	Utfall 2023 (tkr)	Prognos 2024 (tkr)	Beräkning 2025 (tkr)	Beräkning 2026 (tkr)	Beräkning 2027 (tkr)	Beräkning 2028–2035 (tkr)
Ingående åtaganden	353 183	521 118	690 000			
+ Nya åtaganden	343 450	411 816	165 000			
- Infriade åtagande	159 493	242 934	165 000	165 000	165 000	360 000
- varav infrianden av utestående åtaganden 2024			165 000	145 000	145 000	235 000
Övriga förändringar av ekonomiska åtaganden	-16 022					
Utstående åtaganden vid året slut	521 118	690 000	690 000			
Tilldelad/föreslagen bemyndiganderam	600 000	690 000	690 000			

Den utökade bemyndiganderamen myndigheten fick 2023 gav oss möjlighet att genomföra fleråriga projekt, som exempelvis LIFE-projekt, vilket har gynnat både HaV och utförarna och lett till att arbetet kan ske mer effektivt inom ramen för anslagets uppdrag. Myndigheten föreslår ett fortsatt förlängt anslag till 2035 samt en bemyndiganderam på 690 000 tkr.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Anslag 1:7 Ersättningar för viltskador

Myndigheten föreslår ingen utökning av anslaget.

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Myndigheten bedömer att anslaget är väl avvägt utifrån de behov som finns.

Tabell 13: Förslag till verksamhetens finansiering

Anslag 1:7 Ersättning för viltskador	2024 Tilldelat (tkr)	2025 Förslag (tkr)	2026 Förslag (tkr)	2027 Förslag (tkr)
ap.3 Havs- och vattenmyndigheten (enligt Hermes)	20 000	20 000	20 000	20 000
<i>Förslagen förstärkning</i>				
Summa	20 000	20 000	20 000	20 000

Avgifter

Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras

Det är flera år sen myndigheten hade avgiftsbelagd verksamhet. Numera går det genom bidrag.

Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras

Tabell 14: Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras

<i>(Samtliga belopp anges i tkr)</i>	2023 Utfall	2024 Prognos	2025 Beräkning	2026 Beräkning	2027 Beräkning
Sanktionsavgifter					
Intäkter	424	500	500	500	500
Kostnader		0	0	0	0
Resultat	424	500	500	500	500
Övrig offentligrättslig verksamhet					
Intäkter	0	25	25	25	25
Kostnader		0	0	0	0
Resultat	0	25	25	25	25
Övriga inkomster av statens verksamhet					
Intäkter	31	50	50	50	50
Kostnader		0	0	0	0
Resultat	31	50	50	50	50

Sanktionsavgifter utgörs främst av intäkter från avgifter som påförs fiskare enligt systemet med sanktionsavgifter som följer av fiskelagen. Övrig offentligrättslig verksamhet utgörs av avgifter från ärenden avseende dumpning till havs. Övriga inkomster av statens verksamhet utgörs av avgifter vid landning av otillåten fångst.

Övrigt

Investeringar och upplåning hos Riksgäldskontoret

Myndigheten föreslår en låneram för 2025–2027 enligt Tabell 15 nedan.

Nyupplåning utfall 2023 består av årets nyinvesteringar samt belåningsgrad till 100 procent på tidigare upparbetade kostnader. De senare avser kostnader för investeringsprojekt inom Europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF) och Havs-, fiskeri och vattenbruksprogrammet (EHFVF) som vi enligt undantaget i regleringsbrevet kan finansiera med bidrag från fonden. Detta är nödvändigt eftersom bidragsinbetalningar från Statens Jordbruksverk kommer i efterhand och påverkar därför HaV:s räntekontokredit. Myndigheten föreslår därför att undantag fortsatt ges för kommande år från det ekonomiadministrativa regelverket enligt följande: Med undantag från 2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:2010) får Havs- och vattenmyndigheten finansiera anläggningstillgångar, som huvudsakligen används i verksamhet som genomförs inom ramen för EHFVF, med bidrag från fonden.

Tabell 15: Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar

(samtliga belopp anges i tkr)	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Beräknat	Beräknat	Beräknat	Beräknat
IB lån i Riksgäldskontoret	83 614	63 995	94 826	96 112	94 230
Nyupplåning (+)	10 566	57 297	41 500	36 250	32 600
Amorteringar (-)	-30 185	-26 466	-40 214	-38 133	-31 414
UB lån i Riksgäldskontoret	63 995	94 826	96 112	94 230	95 416
Beslutad/föreslagen låneram	115 000	115 000	115 000	115 000	115 000
Ränteutgifter	2 672	1 985	2 387	2 379	2 371
Summa amorteringar och ränteutgifter	32 857	28 451	42 600	40 512	33 784
Finansiering av räntor och avskrn.					
Anslag (uppdelat per post)	17 086	14 937	19 598	20 144	18 405
Övrig finansiering	15 771	13 514	23 002	20 368	15 379
Summa finansiering	32 857	28 451	42 600	40 512	33 784

Tabell 16: Verksamhetsinvesteringar

(Samtliga belopp anges i tkr)	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Beräknat	Beräknat	Beräknat	Beräknat
Immateriella investeringar					
Datasystem, rättigheter m.m.	4 329	46 780	34 000	29 000	26 000
Materiella investeringar					
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	6 237	10 517	7 500	7 250	6 600
Byggnader, mark och annan fast egendom					
Övriga verksamhetsinvesteringar					
Summa verksamhetsinvesteringar	10 566	57 297	41 500	36 250	32 600
Finansiering					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen)	10 566	57 297	41 500	36 250	32 600
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjningsförordningen)	0	0	0	0	0

Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjningsförordningen)					
Anslag (uppdelat per post)					
Summa finansiering	10 566	57 297	41 500	36 250	32 600

Kreditutrymme

Havs- och vattenmyndigheten har enligt regleringsbrev för 2024 en anslagskredit som uppgår till tre procent av anslaget 1:15 Havs- och vattenmyndigheten. Myndigheten föreslår motsvarande anslagskredit för 2025.

Räntekontokredit

Enligt regleringsbrevet för 2024 har Havs- och vattenmyndigheten en räntekontokredit på 20 000 tkr hos Riksgäldskontoret, den har höjts till 40 000 tkr genom en hemställan som godkändes i början av året. Myndigheten föreslår en ändring för budgetåren 2025–2027 genom att höja räntekontokrediten till 40 000 tkr.

I början av 2024 godkändes en hemställan om att utöka räntekontokrediten till 40 000 tkr. Motiveringen grundas i att myndigheten har erhållit bidrag genom b.la EHFVF-fonden vilket har lett till en ökad ansträngning på räntekontokrediten. Detta beror på att ersättning kommer efter att kostnader har uppkommit. Den komplexa ansökningsprocessen är beroende av flera myndigheters beslut och präglas av långa ledtider som leder till fördröjningar i utbetalningarna från fonden. Ledtiderna för att få tillbaka medel kan vara upp till 2 år. Myndighetens bedömning är att räntekontokrediten behöver tillsvidare vara 40 000 tkr för att täcka myndighetens likviditet till erforderliga EU-bidrag tillfallit myndigheten.

Tabell 17: Räntekontokredit i riksgäldskontoret

(Samtliga belopp anges i tkr)	2023	2024	2025	2026	2027
	Utfall	Beräknat	Beräknat	Beräknat	Beräknat
Max. utnyttjad räntekontokredit under året	3 782	0	0	0	0
Minsta behållning på räntekontot under året		0	0	0	0
Behållning på räntekonto i Riksgäldskontoret	18 358	20 000	20 000	20 000	20 000
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret					
Beslutad/föreslagen räntekontokredit	20 000	40 000	40 000	40 000	40 000

Anslagssparande

Utifrån vad som anges i anslagsförordningen utgår Havs- och vattenmyndigheten från att även framöver kunna disponera ett eventuellt anslagssparande motsvarande tre procent av tilldelat anslag 1:15 för Havs- och vattenmyndigheten.